

ARTISTES I ARTESANS ALTAFULLENCS SETCENTISTES

Miquel Mirambell i Abancó

Una passejada pels carrers de la part antiga de la vila d'Altafulla ens permet observar que a moltes llindes de sobre la porta de les cases hi ha un any picat a la pedra que ens informa de la data que es va construir o reformar l'edifici. Gairebé totes aquestes dates corresponen al segle XVIII, un segle clau en la història de la vila, ja que experimentà un creixement urbanístic sense precedents, fruit d'un bon moment econòmic i demogràfic que comportà la remodelació del conjunt medieval de la Vila Closa i l'edificació de solars ubicats als ravals.

La vila d'Altafulla va passar de 192 veïns l'any 1719 a 1.724 habitants l'any 1787, una xifra que no serà superada fins al final del segle XX. Aquest augment de població tan espectacular es deu al fet que l'oligarquia comercial altafullenca impulsà l'economia gràcies a la comercialització dels productes del camp i a la relació amb les colònies americanes. La creixent necessitat de productes agrícoles comportà l'explotació de terres ermes, es convertí el secà en regatge i, a més, s'assecaren estanys i aiguamolls. Sens dubte el segle XVIII és un dels moments més brillants de la vila, atès que a la centúria següent s'entrà en crisi, com ho confirma la pèrdua d'habitants a partir del segle XIX i durant gran part del segle XX. Així, doncs, l'any 1825 Altafulla només comptava amb 1.035 habitants i l'any 1955 la xifra s'havia reduït a 627 veïns.⁽¹⁾

Aquestes modestes dades demogràfiques contrasten amb l'important increment que ha experimentat la vila a les acaballes del segle XX i principis del XXI, mercès al turisme i a la proximitat amb la ciutat de Tarragona; una proximitat que certament sempre ha existit però que ara és més fàcil de re-

1. Vegeu Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Guia. Altafulla i Tamarit*. Tarragona: Centre d'Estudis d'Altafulla, 1987, p. 7-9; Joan CARNICER TORRENT i Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Altafulla. De portes enfora*. Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla, 1994, p. 26-27.

córrer, gràcies a la millora de les carreteres i a la presència de cotxes pràcticament a totes les cases. En conseqüència, la vila d'Altafulla es troba actualment en el segon moment més esplendorós de la seva història ja que, segons unes dades publicades el març de 2005, el poble compta amb unes 3.800 persones inscrites en el cens municipal, tot i que es calcula que hi ha entre 1.000 i 1.500 persones que hi resideixen durant tot l'any però que no estan censades. Aquest càlcul obeeix a un estudi realitzat per la policia local que ha pres com a referència els quilos d'envasos recollits durant un any a la vila i que confirma una població estable d'unies 4.800 persones. Tanmateix es calcula que els mesos que van d'abril a juny la població s'amplia fins a 13.000 habitants, arriba a uns 18.000 els mesos de juliol i a uns 20.000 els mesos d'agost.⁽²⁾

Retornant al segle XVIII, cal assenyalar que durant aquesta centúria s'anà configurant la fesomia actual del que avui podríem anomenar el casc antic de la vila, ja que les 92 cases de l'any 1716, es convertiren en 185 l'any 1757 i, finalment, en 256 l'any 1777. D'altra banda, s'emprengueren obres rellevants, com l'edificació de l'actual església parroquial (1700-1704) i la de l'ermita de Sant Antoni (acabada l'any 1717), així com la reconstrucció de l'abadia (1716) i la creació de la plaça del Pou com a espai públic. Tot aquest enrenou constructiu comportà la presència de molts artistes i artesans forasters a Altafulla.⁽³⁾

ARTISTES FORANS

Com a conseqüència del que acabem d'exposar, a principis del segle XVIII Altafulla no disposava d'una bona infraestructura artística. Una situació que es corregí lleugerament a partir de la segona meitat de segle, però que no arribà a comptar mai amb pintors o escultors nascuts a la vila. Per tant, sovint es va haver de recórrer a artistes forasters, almenys per a determinades feines, com per exemple la construcció i decoració de l'actual església parroquial.

2. Vegeu *Diari d'Altafulla*. "Les Bruixes", (Altafulla), 16 (març 2005), p. 3. D'altra banda, per a una evolució exhaustiva del nombre d'habitants del municipi entre 1719 i 2001, vegeu la gràfica publicada a Maria PORTER I MOIX, Francesc BLANC CANYELLES, Joan CARNICER TORRENT, *Altafulla*. Valls: Cossetània, 2001, p. 58 i els comentaris de les pàgines següents.

3. Malgrat que durant el segle XVIII es produí arreu d'Europa la transformació d'alguns "artesans" en "artistes", cal precisar que a Catalunya les tendències academicistes que permeteren aquesta transformació no es desenvoluparen fins al darrer quart del segle, arran de la fundació l'any 1775 a Barcelona de l'Escola Gràfica de Dibuix. En tot cas, d'aleshores ençà, s'anaren definint dos perfils professionals que acabaren consolidant arreu la creença que hi havia unes arts "majors" practicades per "artistes" (pintura, escultura i arquitectura) i unes altres arts "menors" executades per "artesans" (argenters, campaners, fusters, ferrers, etc.). Aquesta injusta divisió de les arts, que ha perviscut fins els nostres dies, encara és difícil de determinar durant gran part del segle XVIII a Catalunya. Tot i això, en el cas d'Altafulla, la majoria de professionals forasters que hi treballen obeeixen més aviat al perfil dels "artistes", mentre que els treballadors locals s'acosten més als "artesans".

Mestres de cases

La principal obra arquitectònica executada durant aquest segle fou l'actual església parroquial de Sant Martí, el projecte de construcció de la qual fou presentat el 30 d'agost de 1700 pel mestre de cases tarragoní **Marià Artigues** (†1730), tot i que el contracte d'edificació no es signà fins el 2 de gener de 1701. Ara bé, el contracte fou signat per l'esmentat Artigues i per tres mestres de cases més, tots ells tarragonins: **Josep Permini i Sabater** (1662-1701), **Josep Gonsales** i **Pau Gonsales**.

L'inici de l'obra fou, doncs, llarg i complex. Una atenta lectura del contracte (vegeu el document 1 de l'apèndix documental) ens informa que els quatre mestres de cases contractaren el 2 de gener de 1701 la "quasi nova església" segons la traça o projecte fet per Marià Artigues i segons la taba (plec de condicions) lliurada el 30 d'agost de 1700 "al terrat de l'abadia que és sobre la present església". A més, s'indicava que el portal major de la façana s'havia de fer amb un frontispici de pedra bosquina (pedra de bosc)⁴ i perfilat, i amb una rosassa de pedra picada, segons un projecte anterior a l'agost de 1700 del mestre de cases Josep Soriano, de Vilanova de Cubelles (un dels nuclis antics de l'actual població de Vilanova i la Geltrú, al Garraf). Un projecte que Marià Artigues i els seus col·laboradors es comprometeren a assumir per desig exprés dels representants de la vila d'Altafulla, tal vegada perquè **Josep Soriano** pertanyia a una notable família de mestres de cases. Per exemple el seu pare, Bartomeu Soriano, fou el mestre major de la catedral de Girona des de 1691.⁵

Desconeixem quan es prengueren aquestes decisions i les circumstàncies que les envoltaren, però molt probablement fou en les reunions que els vilatans celebraren el 6 de juny de 1700 (gairebé tres mesos abans de la taba) i el 29 de setembre del mateix 1700 (uns tres mesos abans del contracte final).

Tot plegat ens ajuda a entendre l'actual façana de l'església –certament poc reeixida des d'un punt de vista artístic–, i que respon a un llarg procés de negociacions que va del juny de 1700 al gener de 1701, durant el qual es decideix imposar (o reaprofitar) el primer projecte del mestre Soriano al mestre Artigues.

D'altra banda, no ens ha de passar per alt que el contracte del gener de 1701 especifica que l'església era "quasi nova" (per tant, sembla que ja estava en construcció) i que la taba de l'agost de 1700 fou lliurada al terrat de l'abadia que hi havia damunt la "present" església (per tant, hi havia lògicament una església vella oberta al culte). Aquests elements es confirmen de nou en unes altres clàusules contractuals quan s'estipula que el mestre Artigues desfaci "l'obra vella" i quan s'insisteix que no es facin despeses innecessàries i s'intentin aprofitar els

4. El *Diccionari català-valencià-balear*, III. Palma de Mallorca, 1957, p. 362 defineix la pedra de bosc com una roca sorrenca no estratificada, com si es trobés perduda enmig d'una massa de terra o argila.

5. Per a més informació sobre aquesta família, vegeu Manuel ARRANZ HERRERO, *Mestres d'obres i fusters. La construcció a Barcelona en el segle XVIII*. Barcelona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, 1991, p. 457-458.

Façana de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla. L'actual església fou contractada el 2 de gener de 1701 pels mestres de cases tarragonins Marià Artigues, Josep Permini Sabater, Josep Gonsales i Pau Gonsales.

Detall de la portalada de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla, construïda per Marià Artigues i col·laboradors (1701-1705), a partir d'un projecte de l'any 1700 del mestre de cases Josep Soriano, de Vilanova de Cubelles.

portals i les vidrieres: *“la obra aya de quedar acabada ab tota perfecció, sens que la vila aya de gastar ningún jornal, ab los portals necessaris tant de sacristies com del fossà, y vidrieres si se auran de mudar”*.

Això no obstant, el contracte de 1701 també ens informa de moltes altres qüestions. Així, doncs, pel que fa als mitjans i als materials de l'obra, es determina que la vila d'Altafulla s'encarregui d'aportar la mà d'obra, la pedra, l'argamassa, les bastides, les cintres,⁽⁶⁾ els llibants,⁽⁷⁾ les corrioies i el torn necessaris. També es concreta que el mestre Artigues disposi de dues basses d'aigua, de les quals haurà de tenir cura, fins que l'aigua s'acabi. Quan això succeeixi, la vila s'encarregarà de subministrar-la fins a peu d'obra.

Més endavant s'especifica que la pedra per a la nova construcció ha de provenir de la pròpia vila d'Altafulla i que el mestre Artigues tindrà l'obligació d'arrencar-la, tot i que els vilatans s'ocuparan del seu transport fins a l'obra.

Pel que fa a altres aspectes, es concreta que l'església tingui púlpit, escales i cor; i es determina que tant les cantonades i el cos de l'església com les motllures, finestrals i cantons del campanar es facin de pedra picada. En canvi, es preveu que la motllura del cos de l'església i els ràfecs o cornises es facin de rajoles i guix. I, finalment, s'opta perquè el presbiteri sigui de pedra repicada i perquè s'enrajoli amb cairons el paviment de l'església i de les capelles.

El contracte es completa amb l'obligació de fer dues piques de pedra, actualment no conservades: una per a l'aigua beneïda (de 5 x 6 pams i de dos colors: amb el balustre de pedra negra, i la petxina i la base d'una pedra d'un altre color) i una segona pica per a les fonts baptismals, amb una motllura a dalt i a baix.

Per tot això, la vila d'Altafulla es comprometé a pagar 2.800 lliures de moneda barcelonesa (a raó de 12 sous per jornal als mestres d'obres, 10 sous per als fadrins i 8 sous per als manobres). També s'establí un termini de sis anys per a l'execució de l'obra i s'oferí allotjament i metge als treballadors que emmalaltessin.

Malgrat que en una de les clàusules del contracte es penalitzava el retard de les obres, restant dos sous per cada jornal, no fou necessari aplicar-la. Les obres avançaren a bon ritme i el 4 d'octubre de 1705 (abans, per tant, del termini) l'església ja estava enllestida. Així ho indica un altre document, segons el qual l'església fou beneïda aquest dia, amb gran disgust per part del rector de la parròquia, Gabriel Guardiola, que volia retardar una setmana la celebració per tal que no coincidís amb la festa del Roser. Mn. Guardiola provà de convèncer als vilatans, però fou en va: *“Y benehida la isglésia, trasladarem la Reserva, y prenent lo vericle de ma forma gran ab ell y les demés petites dins lo globo, ab professó de la isglésia vella anàrem per tota la vila com lo die del Corpus, y tornant posàrem dita Reserva a la isglésia nova, y diguerem missa cantada en lo altar mayó, la qual cantí sens diaca y subdiaca per anar los consellers y poble molt destitjosos de semblant funció”* (vegeu el document 3 de l'apèndix documental).

6. Bastides de fusta que sostenen una volta o un arc en construcció fins que es posa la clau o dovella central que les tanca.

7. Cordes gruixudes d'espert.

Detall de la rosassa i ràfec de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla.
Tal com s'especifica en el contracte del 2 de gener de 1701,
la rosassa es féu de pedra picada i els ràfecs i cornises de rajoles i guix.

Aquesta descripció de la festa és especialment interessant perquè ens confirma novament l'existència d'una església vella (de la qual surt la reserva eucarística en processó cap a l'església nova).⁽⁸⁾

Pel que fa als quatre mestres d'obres tarragonins que contractaren l'església, cal dir que Josep Permini no degué fer una aportació massa significativa, atès que va morir només quatre mesos després de la signatura del contracte. Quant a Josep i Pau Gonsales, ja es coneixien bé la vila d'Altafulla, perquè a les acaballes del segle anterior, concretament l'any 1697, havien contractat unes reformes al castell: s'encarregaren de desfer les teulades de tot el conjunt –llevat de la part nova– i de desmuntar el terrat de la torre del menjador.

Tanmateix, Josep Gonsales el trobem documentat una tercera vegada a Altafulla, juntament amb Marià Artigues, i en relació amb un desafortunat incident que ocorregué durant l'edificació de la nova església. Concretament quan tots dos actuaren de testimonis en el testament d'un treballador seu que va patir un malaurat accident laboral el 5 de novembre de 1703. Es tracta de Pau Recasens, fadrí mestre de cases del lloc de Bellavista de la parròquia de Vallmoll (Alt Camp), fill d'una família de pagesos, que es va veure obligat a testar perquè "*tro-bant-me en la present vila de Altafulla del mateix Arquebisbat, detingut en mon llit de una gran ferida ho feridas en què Déu és estat servit que jo patesca per rabó de una caiguda de la obra de la isglésia que se fabrica, de les quals feridas temo morir, estant em-però per gràcia de Déu en mon bon enteniment, bona memòria y ferma, lo que la fas, y orden aquest meu testament*".⁽⁹⁾ Lamentablement Pau Recasens no se'n va sortir, ja que dos dies després de la caiguda es va llegir i publicar el seu testament a la porta de la casa on havia mort, en presència dels seus familiars.

De tot això es dedueix que en la construcció de l'edifici més emblemàtic de la vila hi treballaren almenys quatre mestres de cases de Tarragona i un de Vilanova de Cubelles,⁽¹⁰⁾ a més d'un fadrí de Vallmoll. Per tant, no tenim constància de cap mestre de cases, fadrí o manobre altafullenc involucrat en l'esmentada construcció, malgrat que en el contracte de l'església del 2 de gener de 1701 s'havia especificat que la vila aportaria la mà d'obra necessària, concretant que els mestres d'obres cobrarien 12 sous per jornal, els fadrins 10 sous i els manobres 8 sous.

Durant el segle XVIII (de fet, des del segle XV i fins al XIX), tots els oficis estaven estructurats en aquestes tres categories laborals: aprenent, fadrí

8. Sobre l'emplaçament i antiguitat de l'església vella, Manel Ramon ha fixat l'origen de l'església parroquial d'Altafulla entre 1154 i 1194, a més d'indicar que l'actual església parroquial es construí sobre terrenys de l'anterior, de manera que un dels absis de l'església antiga coincidiria amb l'actual capella de Sant Isidre [vegeu Manel RAMON I FUENTES, "Ressenya històrica del món funerari a Altafulla", *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 29 (2005), p. 76-77]. D'altres consideren que la primera església romànica potser fou substituïda per una altra de gòtica al segle XIV, prèvia a l'actual església (vegeu Maria PORTER I MOIX, Francesc BLANC CANYE-LLES, Joan CARNICER TORRENT, *Altafulla...*, p. 35-36).

9. Vegeu Arxiu Històric Arxiprestal de Tarragona (AHAT), manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, f. 162.

10. Per a més informació sobre aquests mestres de cases, vegeu Manel GÜELL I JUNKERT, "Algunes notícies sobre els mestres de cases que bastiren l'església nova d'Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 16 (1992), p. 21-33 i Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *29 retalls històrics d'Altafulla*. Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla, 2002, p. 33.

o jove i mestre. Per a ser mestre era imprescindible haver estat primer aprenent i després fadrí. El mestre era l'amo del taller, controlava la feina dels aprenents i fadrins, contractava els encàrrecs i en cobrava les quantitats estipulades.

L'edat d'un aprenent quan entrava en el taller d'un mestre podia oscil·lar entre 12 i 18 anys, depenent de l'ofici, la localitat i el segle. El mestre es comprometia a ensenyar-li l'ofici i garantia l'allotjament i la manutenció a l'aprenent, el qual a canvi havia de participar en la vida familiar del mestre amb unes obligacions equivalents a les d'un criat. A vegades, però no sempre, rebia vestits, calçat, assistència en cas de malaltia i un petit salari. La durada de l'aprenentatge també variava segons l'ofici, la localitat i el segle, però als territoris de l'antiga Corona d'Aragó oscil·lava entre 3 i 6 anys que, un cop transcorreguts satisfactòriament, finalitzaven amb un certificat expedit pel mestre.

Superats els anys d'aprenentatge s'accedia al grau de jove o fadrí. Normalment es passava d'aprenent a fadrí directament, només amb la certificació del mestre. Tanmateix, a vegades calia superar una prova o examen d'accés.

Això no obstant, en general es desconeixen la durada i condicions dels fadrinatges ja que —a diferència de l'aprenentatge— no es solien formalitzar amb un contracte notarial. En tot cas el fadrí treballava amb el mestre a canvi d'un salari, solia viure fora del taller i podia treballar amb més d'un mestre. La contractació de joves als tallers mai es feia per feines concretes, sinó per mesades.

Transcorregut aquest període, s'havia de superar l'examen de mestratge, al qual no tots els fadrins accedien. El contingut d'aquest examen també variava notablement segons l'ofici, la localitat i el segle.⁽¹¹⁾

Un exemple del que acabem d'exposar el trobem en un document datat el 3 de juliol de 1757, en virtut del qual es dona per acabat un contracte d'aprenentatge de quatre anys de durada amb resultat satisfactori. Es tracta de Rafel Figuerola, mestre de cases de Torredembarra, que declarà que Pere Toldrà (en aquells moments ja amb el grau de jove mestre de cases, després de l'aprenentatge), fill d'un matrimoni de pagesos de Creixell, *"ha estat y habitat sa casa, per lo espay y termini de quatre anys, que comensaren lo dia vint-y-quatre de juny de l'any passat de mil set-cents sinquantay-tres y finiren lo dia vint-y-quatre de juny pròxim passat y del corrent any mil set-cents sinquantay-set baix sa disciplina y ensenyansa, havent après ab ell lo offici de mestre de casas, ab tota satisfacció y ha treballat en tot lo referit temps a útil y profit de dit Figarola, sens haver-li donat lo menor motiu, antes bé*

11. Sobre les categories laborals dels oficis, podeu consultar el llibre de Gemma DOMÈNECH I CASA-DEVAL, *Els oficis de la construcció a Girona. 1419-1833. Ofici i confraria. Mestres de cases, picapedrers, fusters i escriptors a Girona*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 2001, p. 80-102, on s'analitza el cas gironí dins el context de la Corona d'Aragó. Pel que fa a la ciutat de Barcelona, és molt recomanable el magnífic estudi de Manuel ARRANZ HERRERO, *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat/ Proa, 2001. Estructurat en tres apartats (sentiments i actituds dels menestrals, la formació cultural en els gremis de la construcció i l'organització del treball en el sector de la construcció), aquest darrer llibre esdevé una exhaustiva radiografia dels mestres de cases i dels fusters barcelonins.

ha complert fiel y legalment ab son offici del que se dóna per content y satisfet, y li abona dit temps"⁽¹²⁾.

Posteriorment, el jove Pere Toldrà va acabar assolint la categoria de mestre de cases, exercint-la fins a l'any 1771, quan va morir. Després de la mort, la seva vídua va fer executar l'inventari dels béns del difunt espòs, en el que hi figuren –entre altres coses– les eines de l'ofici. Com que no és freqüent la troballa d'un document d'aquestes característiques, creiem oportú transcriure la part de l'inventari on són descrits els seus estris, de cara a discernir l'utilitatge amb el qual treballava un mestre de cases tarragoní setcentista. Aquest document, datat a Creixell el 17 de desembre de 1771, ens descriu les diverses estances i el que allotgen:

"En la entrada de la casa de lo dit difunt, quant vivia, habitava.

Primo, un carrató de fusta de pi, vell.

Ítem, una destrat ab mànec de fusta, vella.

Ítem, uns ganxos de fusta, vells.

Ítem, una axada, un martell, una escoda y un fes de ferro ab sos mànecs de fusta, vell.

Ítem, altra axada, un tallant y una masseta de ferro ab sos mànecs de fusta, vell.

Ítem, un ribot de fusta, vell.

Ítem, quatre gavetas de fusta, vellas.

Ítem, duas paletas de ferro ab mànecs de fusta, vellas.

Ítem, una serra vella.

Ítem, una escaira de ferro, vella.

Ítem, quatre escarpas de ferro, vellas.

Ítem, quatre reglas de fusta, vellas, que són de mestre de casas.

Ítem, un mall y dos cavaquets de ferro ab mànecs de fusta, vells.

Ítem, un sayó de palma, vell.

Ítem, deu posts y sinch cabirons de fusta, nous.

Ítem, un revoltó de fer trispols y un nivells de fusta, usat".

De l'inventari es desprèn que la majoria de les eines de Pere Toldrà eren per picar, tallar o treballar la pedra i la fusta: 1 destrat, 2 aixades, 1 martell, 1 escoda, 1 fes, 1 tallant, 1 maceta, 4 escarpes, 1 mall, 4 cànecs petits, 1 ribot i 1 serra. Tanmateix també tenia diversos objectes per contenir i transportar materials (1 carretó, 4 gavetes de fusta i 1 selló de palma), a més de 2 paletes, 4 regles de fusta, 1 escaire, uns nivells per comprovar l'horitzontalitat i 1 motlle per fer els revoltos dels sostres o trespols. L'inventari es clou amb uns ganxos, 10 posts i 5 cabirons de fusta per construir les bastides.

Desconeixem si Pere Toldrà fou un mestre de cases reconegut, però el seu inventari ens indica més aviat el contrari, ja que no tenia llibres o tractats de

12. Vegeu Arxiu Històric de Tarragona (AHT), notaria de Torredembarra, manual 1757-1758, Jeroni Cabanyes, sig. 4398, capsa 2.

construcció i, per tant, els seus coneixements es basaven exclusivament en l'experiència pràctica. Tanmateix, cal dir que el seu utilitatge no s'allunya massa del que podríem considerar el típic d'un mestre de cases del segle XVIII. Tot i això, no té res a veure amb els estris que figuren en els inventaris dels arquitectes i enginyers militars barcelonins (compassos, transportadors, llapis, plomes, pinzells, colors i altres eines per dibuixar i pintar plànols).⁽¹³⁾

El desgast de les eines (segons l'inventari totes velles) evidencia, a més, la necessitat d'una renovació de l'instrumental.

Pintors i dauradors

Un cop construïda l'església calia decorar-la i, per això, es va recórrer a diversos pintors perquè s'encarreguessin d'ornamentar les capelles. En aquesta ocasió els artistes vingueren de Valls i de Reus.

Així, doncs, el vallenc **Jaume Pons i Monravà** (1671-1730) pintà un Sant Miquel, actualment no conservat. Un altre vallenc, el daurador **Pau Morales** s'encarregà de daurar i estofar el retaule i frontal de la capella de Sant Isidre de la mateixa església parroquial (1732).⁽¹⁴⁾

Efectivament, el 5 de setembre de 1732 Pau Morales contractà el daurat i estofat d'aquest retaule "*ab sas imatges, columnas y demás de dit altar, des de dalt fins al sòcol, y a compòndrer lo sòcol de jaspe y or en las parts que segons lo art se requerirà*". Per aquesta feina s'establí un preu de 530 lliures barceloneses en quatre pagues, determinant-se el 15 de maig de 1734 com a data d'acabament de l'obra. A més, Morales es comprometé a residir a la vila mentre durés la feina, per la qual cosa els administradors de la confraria de Sant Isidre s'obligaren a buscar-li habitatge per a ell i la seva família, i a encarregar-se del transport de les seves pertinences de Valls a Altafulla i a l'inrevés (vegeu el document 7 de l'apèndix documental).

Pel que fa al cobrament i acabament de la feina, sabem que Pau Morales cobrà la primera paga el 28 de gener de 1733 (vegeu el document 8 de l'apèndix documental) i la segona paga el 28 d'agost del mateix any (vegeu el document 10 de l'apèndix documental). Finalment el contracte es cancel·là el 18 d'agost de 1734, quan l'obra ja estava enllestida (vegeu el document 7 de l'apèndix documental).

Tanmateix, abans d'acabar la feina, concretament el 28 de gener de 1734, acordà acceptar com a aprenent a Francesc Vallès, fill d'uns pagesos de Tarragona. Aquest acord el va prendre juntament amb el seu fill, el també daurador i pintor **Francesc Morales i Anglès** (documentat entre 1726 i 1772). En virtut d'aquest contracte d'aprenentatge, pare i fill es comprometeren a ensenyar-lo a daurar, acolorir i pintar durant un període de sis anys (vegeu el document 11 de l'apèndix documental).

13. Vegeu Manuel ARRANZ HERRERO, *La menestralia de Barcelona al segle XVIII...*, p. 132-137 i 140-141.

14. Vegeu Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, "Les esglésies i els rectors d'Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 3 (1979), p. 98.

Detall de la decoració actual de la capella de Sant Isidre de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla pertanyent a la remodelació de l'any 1773. Anteriorment, entre 1732 i 1734 Pau Morales, daurador de Valls, havia daurat i estofat el retaule d'aquesta capella.

No obstant això, la relació dels Morales amb Altafulla no acabà aquí, ja que Francesc Morales treballà com a daurador en el cambril de la capella dels Dolors o del Santíssim, les pintures del qual foren executades pel pintor reusenc **Jeroni Pàmies**, conegut com a Lluç.⁽¹⁵⁾ Per acabar, Francesc Morales també s'encarregà del daurat del retaule de la capella de Sant Miquel de l'església parroquial, obrat l'any 1745.⁽¹⁶⁾

Finalment el daurador reusenc **Joan Pau Ferrer**, domiciliat a la Selva del Camp, el 23 de novembre de 1710 contractà el daurat del retaule, imatges i marc de l'altar de Sant Antoni Pàdua. S'establí com a termini el dia de Sant Antoni de Pàdua del mes de juny de 1711 i un preu de 450 lliures en cinc pagues. El termini s'acomplí escrupolosament, atès que el 14 de juny es cancel·là el contracte perquè la feina estava llesta (vegeu el document 4 de l'apèndix documental).⁽¹⁷⁾

A totes aquestes obres, cal afegir uns quadres del cicle de la Passió de Jesucrist que actualment es poden veure a la capella del Santíssim, llegendàriament atribuïts al cèlebre pintor barceloní **Antoni Viladomat i Manalt** (1678-1755), tot i que no hi ha arguments definitius per mantenir aquesta autoria.⁽¹⁸⁾

De nou –i tal com succeïa en el cas dels mestres de cases–, no trobem cap pintor altafullenc. Únicament un daurador: Francesc Colat i Marquès, nascut a Altafulla i de qui en parlarem més endavant.

Tanmateix, un dels pintors forasters va acabar tenint família altafullenca. Es tracta de Jeroni Pàmies, una filla del qual es casà l'any 1759 amb el fill de Bartomeu Clot, apotecari d'Altafulla. Aquest casament fou possible perquè el pintor reusenc s'establí a la vila amb la seva família mentre treballava en la decoració pictòrica del cambril de la capella dels Dolors de l'església parroquial.

Escultors

Una de les obres emblemàtiques de la nova església fou la recentment esmentada decoració de la capella dels Dolors o del Santíssim, en la qual hi participaren el daurador Francesc Morales i el pintor Jeroni Pàmies, juntament amb l'escultor reusenc **Josep Vila** (documentat entre 1711 i 1781), que obrà el retaule de l'esmentada capella, a més del retaule de la capella de Sant Miquel de la mateixa església (1745).⁽¹⁹⁾

15. Per a més informació sobre aquests pintors, vegeu Raquel MEDINA DE VARGAS, "Las pinturas del camarín de la capilla de los Dolores de la iglesia parroquial de Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 10 (1986), p. 42; Daniel VENTURA I SOLE, "Relacions artístiques entre Vall i Altafulla durant el segle XVIII" a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 13 (1989), p. 37-38; i Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, "Notícies de dos artistes reusencs setcentistes que treballaren a l'església parroquial d'Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 14 (1990), p. 19-20.

16. Vegeu Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Les esglésies i els rectors d'Altafulla...*, p. 104.

17. Per a més informació sobre aquest pintor i daurador, vegeu J. F. RAFOLS, *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*, 1. Barcelona: Millà, 1951, p. 421.

18. Vegeu Carina HUGUET I VALLS, "El cicle de la Passió, de l'església d'Altafulla: possibles Viladomats?", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 15 (1991), p. 43-57.

19. Vegeu Joan MATEU I BALLESTER, "El retaule de la capella del Santíssim de l'església parroquial d'Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 6 (1982), p. 47-54; Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Notícies de dos artistes reusencs setcentistes...*, p. 20-21; i Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Les esglésies i els rectors d'Altafulla...*, p. 104.

Detall del retaule de la capella dels Dolors de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla on hi participaren el daurador vallenc Francesc Morales Anglès, el pintor reusenc Jeroni Pàmies i l'escultor reusenc Josep Vila.

També caldria esmentar l'escultor vallenc **Jacint Vila**, autor del retaule de la capella de Santa Magdalena de la mateixa església (1704-1705), del qual es conserva una imatge de Santa Maria Magdalena a la capella de Sant Isidre.

Sortosament també coneixem el contracte d'aquesta obra, formalitzat el 26 d'octubre de 1704 entre l'escultor vallenc i els representants de la confraria de Santa Maria Magdalena a la sala de l'abadia d'Altafulla, mentre l'església encara estava en plena construcció. Gràcies a aquest document, sabem que el retaule es va fer a partir de dues traces presentades per Jacint Vila: una de general i l'altra només de l'escultura de Santa Maria Magdalena que l'havia de presidir i que havia de ser exempta. Desconeixem cap més dada sobre l'obra, tot i que l'escultor vallenc es va comprometre, a més, a fer quatre candelers de fusta blancs de 2'5 pams d'alçada.

Finalment, va cobrar 140 lliures barceloneses en cinc pagues, la darrera de les quals es va preveure per a l'octubre de 1708. Això no obstant, Vila es va comprometre a lliurar l'obra i a instal·lar-la el 26 d'octubre de 1705 (per tant, pocs dies després de la benedicció de l'església). A diferència, però, dels dauradors Morales, del pintor Jeroni Pàmies i dels mestres d'obres que edificaren l'església, Jacint Vila no es va desplaçar a Altafulla per fer el retaule. L'obra fou realitzada al seu taller de Valls, de manera que el transport del retaule des de la capital de l'Alt Camp a l'església altafullenca anà a càrrec de la confraria (vegeu el document 2 de l'apèndix documental).

Pel que fa al retaule major, començat l'any 1787, acabat l'any 1851 i actualment desaparegut, però del qual es conserven testimonis fotogràfics, sembla que hi va participar en la seva execució un escultor barceloní anomenat **F. Trever**, el qual recentment s'ha intentat identificar amb l'escultor Nicolau Traver.⁽²⁰⁾

Tanmateix, l'escultor més reputat que va treballar per a la vila d'Altafulla durant aquesta centúria fou **Lluís Bonifaç i Massó**. En un llibre de notes que aquest escultor va anar escrivint al llarg de la seva vida i que va acabar el seu fill Sinforià, concretament en el foli 85, hi figuren diversos lliuraments corresponents a retaules que el taller dels Bonifaç havia obrat per als pobles de Renau, Riudecols i Altafulla. Aquest foli fou escrit per Sinforià Bonifaç entre el 13 de setembre de 1786 (exactament dos mesos abans de la mort del seu pare) i l'1 de maig de 1789, i malgrat que no consta de quin retaule es tracta, sembla evident que Lluís Bonifaç i Massó contractà la feina, però l'acabà el seu taller.⁽²¹⁾ Actualment se sap que aquest retaule és el de la capella del Roser de l'església parroquial altafullenca, dissortadament no conservat.⁽²²⁾

20. Vegeu Gemma MAGRIÑÀ PORTA, "El retaule setcentista de l'altar major de l'església parroquial d'Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 25 (2001), p. 59-64.

21. Vegeu Cèsar MARTINELL, "El escultor Luis Bonifás y Massó. 1730-1786. Biografía crítica", a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona* (Barcelona), VI-1 i 2 (1948), p. 218-219. Pel que fa al llibre de notes d'aquest escultor, vegeu Cèsar MARTINELL, *Llibre de notes de Lluís Bonifás i Massó*. Valls: E. Castells, 1917.

22. Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Les esglésies i els rectors d'Altafulla...*, p. 106-107.

Argenters

Com és de suposar, l'edificació de l'actual església parroquial comportà una renovació artística que va més enllà de la pintura i de l'escultura, estenent-se cap a altres àmbits com l'argenteria. El tresor d'orfebreria de l'església conserva encara molts objectes litúrgics setcentistes, d'alguns dels quals en desconeixem l'autoria, encara que no en tots els casos. Gràcies a les marques de garantia de la llei de metall que era obligat estampar sobre les peces, sabem que el reusenc **Joan Baptista Ferrando i Ferrer** obrà a la segona meitat del segle XVIII la bacina de la Mare de Déu del Roser, que el barceloní **Antoni Serra** executà la bacina setcentista de Sant Isidre i que a principis de segle el també barceloní **Pau Rodes** realitzà un calze.⁽²³⁾

Campaners

Tenim notícies que durant el segle XVIII es feren tres campanes per a la nova església. De totes tres només es conserva la que obrà el campaner reusenc **Jaume Mestres** l'any 1766. Les altres dues s'executaren l'any 1705 i el 1722 respectivament, però només sabem l'autor de la més antiga, fosa a Altafulla pel mestre **Joan Andreu** i beneïda l'antevigília de Nadal de 1705 (vegeu el document 3 de l'apèndix documental).⁽²⁴⁾

Aquest darrer mestre s'ha d'identificar amb el mestre campaner barceloní del mateix nom que va obrar tres campanes per a l'església parroquial de Sant Feliu de Torelló (1678), una per a l'església parroquial de Vallvidrera (finals del segle XVII) i una altra per al santuari de Cabrera (1701).⁽²⁵⁾

Com es desprèn del que s'ha exposat fins ara, totes les notícies artístiques setcentistes referides a la vila d'Altafulla conegudes, giren entorn de l'església parroquial, la construcció de la qual comportà el treball, i a vegades la residència a la vila, de molts artistes forasters:

- 4 mestres de cases de la ciutat de Tarragona.
- 1 mestre de cases de Vilanova de Cubelles (Garraf).
- 1 fadrí mestre de cases de Vallmoll (Alt Camp)
- 3 pintors i 2 escultors de Valls.
- 1 pintor, 1 escultor, 1 daurador, 1 argenter i 1 campaner de Reus.
- 1 escultor, 2 argenters i 1 campaner de Barcelona.

A partir de les poblacions d'origen d'aquests artistes, observem que les ciutats que varen furnir més artistes a la vila d'Altafulla foren Valls (5) i Reus (5), seguides de Tarragona (4) i Barcelona (4). Curiosament, però, entre els escultors i pintors no n'hi ha cap de la ciutat de Tarragona. Pel que fa als quatre artistes

23. Vegeu Elisa BADIA PUJADE i Carina HUGUET VALLS, "El tresor d'orfebreria de l'església parroquial de Sant Martí, d'Altafulla", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 14 (1990), p. 23-36.

24. Vegeu també José SÁNCHEZ REAL, "Noticias sobre la iglesia parroquial de Altafulla", a *Estudios Altafullencs* (Altafulla), 16 (1992), p. 36-41. Per a més informació sobre la campana de l'any 1776, vegeu Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Les esglésies i els rectors d'Altafulla...*, p. 94.

25. Vegeu J. F. RÀFOLS, *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*, 1. Barcelona: Millà, 1951, p. 39.

barcelonins, cal assenyalar que dos eren argenters i, de ben segur, no es desplaçaren a la vila per elaborar l'obra.

D'altra banda –i malgrat que desconexem la seva procedència i el motiu de la seva estada a Altafulla–, cal esmentar al vidrier **Salvador Perera** que el 5 de setembre de 1732 era a la vila i que actuà de testimoni en el contracte del retaule de la capella de Sant Isidre (vegeu el document 11 de l'apèndix documental). Probablement la seva presència aquí era deguda també a alguna qüestió professional.

Això no obstant, i després de descartar la presència d'Antoni Viladomat i Manalt, cal recordar que l'artista més famós que va treballar per a la vila d'Altafulla fou l'escultor Lluís Bonifaç i Massó (1730-1786), un dels pocs artistes catalans que assolí el rang d'acadèmic de la Real Academia de San Fernando de Madrid i que va realitzar l'obra escultòrica més important del barroc a Catalunya: el cor de la Seu de Lleida, amb més de cent imatges en alt relleu (1774-79), malauradament cremades durant la Guerra Civil.

Per acabar, cal recordar que aquesta anàlisi que acabem de fer no és ni molt menys definitiva, ja que encara es desconeix el nom de molts altres artistes que treballaren a la vila. Així, doncs, per exemple, ignorem els escultors que tallaren els retaules setcentistes de moltes capelles de l'església parroquial: el de Sant Isidre (1732), de Sant Antoni (1710-1711), de l'altar de la Mare de Déu del Pilar, de les Ànimes del Purgatori (1787), de l'altar de la Mare de Déu del Carme (1717), de Sant Sebastià (1716) i de la capella del Nen Jesús. Tampoc se sap qui va realitzar l'orgue de l'església acabat abans de l'any 1756.

ARTISTES ALTAFULLENCS

La febre constructiva i artística que va patir Altafulla durant tot el segle, va comportar la vinguda de molts artistes forasters, però també n'hi hagué d'autòctons. És per això que hem iniciat una recerca documental que ens ha permès conèixer l'existència d'alguns artistes altafullencs, fins ara poc coneguts, i també la seva activitat professional.

Ara per ara hem localitzat 9 mestres de cases, 6 fusters, 3 ferrers i 1 daurador, que formaven part del grup social dels artesans.

Tal com ja s'ha explicat, a Altafulla –com a gairebé arreu de la Catalunya setcentista– localitzem més “artesans” que “artistes.” Així, doncs, el cens de Floridablanca de l'any 1787 ens informa que un 13 % de la població activa d'altafullencs eren artesans (47 individus) enfront de 181 jornalers (52 %), 48 pagesos (14 %) i 12 comerciants (3,47 %).⁽²⁶⁾

26. Dades extretes de Luis NAVARRO MIRALLES, “Altafulla a través de su catastro de 1757”, a *Estudios Altafullencs* (Altafulla), 5 (1981), p. 33.

Detall de la pintura mural de la part superior de la porta d'accés a la capella dels Dolors de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla amb una inscripció referent a la seva construcció.

Entre aquests 47 artesans hi havia gent d'oficis molt diversos, com ara es-pardenyers, teixidors, sastres, fusters, ferrers, mestres de cases, etc. i no consta cap pintor, escultor, argenter o campaner. D'altra banda, no constituïen el sector principal de la vila, atès que els comerciants i els pagesos estaven en millor posició. Tanmateix a partir de la segona meitat de segle començaren a créixer en nombre i en importància.

Un indicador que ens permet valorar aquest fet és la major presència d'artesans en la composició dels ajuntaments altafullencs al llarg del segle. Així, mentre no hi va haver cap artesà que arribés a ser batlle, sots-batlle o regidor degà i només 10 artesans foren regidors generals entre 1718 i 1741; en canvi, a partir de 1741 i fins a l'any 1800 ja localitzem 8 artesans com a sots-batlles, 11 com a regidors degans i 69 com a regidors generals.⁽²⁷⁾

D'altra banda, cal tenir present que la societat setcentista estava molt jerar-quitzada, de manera que era molt difícil que un membre d'un estament social pro-

27. Dades extretes de Robert CASADEVALL I CAMPS, "L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII (1718-1800)", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 6 (1982), p. 42 i 43.

Detall de l'escultura de Santa Maria Magdalena penitent a l'actual capella de Sant Isidre de l'església parroquial de Sant Martí d'Altafulla, procedent del desaparegut retaule contractat el 26 d'octubre de 1704 per l'escultor vallenc Jacint Vila per a la capella de Santa Magdalena d'aquesta mateixa església.

mocionés cap a un altre. Joan Mateu ens explica que dels 46 comerciants que visqueren entre 1740 i 1800 a Altafulla, 36 acabaren vinculats per política matrimonial, dins d'una complicada xarxa de consanguinitat. Era impossible, per exemple, que un artesà es casés amb una filla d'un comerciant. Únicament varen trencar aquesta norma els fills dels pagesos jornalers i dels pescadors, que es casaren entre ells. Tanmateix, no cal oblidar que uns i altres pertanyien als grups socials menys acabats.⁽²⁸⁾

Els Batlle, una família altafullenca de mestres de cases

Es tracta d'una família originària del regne de França, el primer membre de la qual instal·lat a Altafulla fou Joan Batlle (documentat entre 1702 i 1704). Gràcies a un testament que atorgà el 24 de juny de 1703 sabem que el seu pare es deia Anton Batlle i que era un mestre de cases del bisbat francès de Tula. Joan Batlle es casà amb Marina Rius i va tenir tres fills: Bernat, Pere Joan i Tecla. Poc

28. Joan MATEU I BALLESTER, "Vincles familiars entre els comerciants altafullencs del Set-cents", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 6 (1982), p. 57.

sabem de la seva activitat professional. Únicament que va construir una casa per al pagès altafullenc Joan Aguadé i que, juntament amb altres confreres de la confraria de Santa Maria Magdalena, contractà el retaule de l'esmentada confraria a l'escultor vallenc Jacint Vila el 26 d'octubre de 1704.⁽²⁹⁾

Bernat Batlle i Rius (documentat entre 1703 i 1735). Fill primogènit de Joan Batlle, també fou mestre de cases. El 16 de març de 1710 signà capítols matrimonials amb Maria Àngela Boronat, de la qual cobrà part del dot el 28 d'abril de 1710 i la resta el 5 de febrer de 1731. Va tenir tres fills: Pere, Maria i Josep; dels quals no sabem res del primogènit, mentre que Josep va continuar l'ofici patern i Maria es va casar amb el pescador altafullenc Josep Capestany i Rabassa. Ens consta que el 31 de gener de 1737 Bernat Batlle ja havia mort.⁽³⁰⁾

En l'aspecte professional li coneixem tres feines. El 2 de setembre de 1731 cobrà 61 lliures i 3 sous per la construcció de quatre sitges de guardar gra a la botiga del castell d'Altafulla, juntament amb el mestre minador Joan Guivarnau, de Vila-rodona (Alt Camp). El 5 de maig de 1732 cobrà 4 lliures i 16 sous per adobar i refer la muralla del trull del senyor d'Altafulla, i 1 lliura i 8 sous per una reparació a la premsa del trull. I, finalment, el 13 de juliol de 1733 –juntament amb el ferrer altafullenc Francesc Baldrich i amb Jaume Boronat, moliner del molí del Pas– cobrà 43 lliures, 16 sous i 2 diners per obres al castell d'Altafulla i al molí del Pas.⁽³¹⁾ D'aquest darrer rebut es desprèn que al castell adobaren un forn, una paret de la casa del senyor, l'era i una porta; mentre que al molí del Pas arreglaren el rec i la resclosa, a més de diverses reparacions a la premsa i a la porta principal (vegeu els documents 5, 6 i 9 de l'Apèndix documental).

Pere Joan Batlle i Rius (documentat entre 1703 i 1744). Germà petit de Bernat Batlle i Rius, i també mestre de cases, tot i que no disposem de cap dada sobre la seva activitat professional, segurament a l'ombra del germà gran. Gràcies al seu testament datat el 29 d'octubre de 1744 sabem que es va casar amb Victòria Ivern i que només va tenir una filla, anomenada Rosalia.⁽³²⁾

Josep Batlle i Boronat (nascut el 1724). Fill petit de Bernat Batlle i Rius, ens consta que va participar en la reunió de la confraria de Santa Magdalena el 28 de juny de 1761 a l'ajuntament d'Altafulla sobre la construcció d'un quarter i uns pavellons per a oficials, durant la qual adoptaren diversos compromisos per disminuir les despeses de la construcció.⁽³³⁾ D'altra banda –juntament amb dos

29. Vegeu el document 2 de l'Apèndix documental i també AHAT, manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, f. 86, 116-118 i 143.

30. Vegeu AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 124, 370-372 i 468 i també AAT, manual 1728-1737, núm. 6, Capítols matrimonials, f. 55-57.

31. Per a més informació sobre la història i importància d'aquest molí, que es remunta al segle XIV, vegeu J. M. CASAS HOMES, "Un molí amb història", a *Boletín Arqueológico de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense*, (Tàrragona), 93-96 (1966), p. 181-186; i també Joan VIVES I MILA, *Cases d'ibans*. Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla, 2002, p. 29-36 (L'Oliverot, 13).

32. Vegeu AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 532-533.

33. El 24 de juny de 1761 es convocà la confraria de Sant Isidre (pagesos) i quatre dies més tard la de Santa Magdalena (sastres, teixidors i artesans, entre altres) a l'ajuntament altafullenc per tal de fer "un Quartel ab sos pavellons per los oficials, conforme la planta o mappa, que se farà per alivio dels habitants de dita vila" (AHT, notaria de Torredembarra, manual 1761, sig. 4400, capsa 4, Jeroni Cabanyes, f. 81-83). Es desconeix qui va projectar i dirigir l'obra.

Vista actual del Molí del Pas. Durant el segle XVIII hi feren diverses feines de reparació o manteniment els ferrers Jaume Guardiola i Francesc Baldrich d'Altafulla i també el mestre de cases Rafel Figuerola de Torredembarra.

mestres de cases altafullencs més: Josep Ivern i Josep Ferrer— el 28 de setembre de 1765 va emetre un dictamen sobre un problema d'aigües pluvials en un terreny de la vila de Torredembarra.⁽³⁴⁾

Probablement es tracta del Josep Batlle, manobre, que consta com a segon regidor de l'ajuntament d'Altafulla els anys 1774 i 1781.⁽³⁵⁾

Finalment tenim constància d'un **Francesc Batlle**, manobre, que fou sots-batlle de l'ajuntament d'Altafulla els anys 1795 i 1796, i quart regidor l'any 1800, però de qui desconexim el parentiu exacte amb els altres membres de la família.⁽³⁶⁾

Per acabar, hem localitzat un Agustí Batlle, mestre de cases de Torredembarra, documentat entre 1786 i 1796, de qui desconexim la relació amb els seus homònims altafullencs.

34. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1765, sig. 4403, capsa 7, Jeroni Cabanyes, f. 192.

35. Vegeu Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 31 i 34.

36. Vegeu Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 39 i 41.

Altres mestres de cases altafullencs

Joan Dalmau i Buch, mestre de cases documentat entre 1787 i 1799. Fill de Josep Dalmau, pagès altafullenc, i del qual no disposem de cap dada referent a la seva activitat laboral. Tans sols sabem que el 8 de setembre de 1787 signà capítols matrimonials amb Maria Badia i Rull, també altafullenca, i que acabà de cobrar el dot el 12 d'agost de 1799.⁽³⁷⁾

Josep Ferrer. Mestre de cases altafullenc nascut l'any 1744 que va intervenir en un plet a requeriment de l'ajuntament de Torredembarra l'any 1765, juntament amb Josep Batlle i Boronat i el també mestre de cases Josep Ivern.⁽³⁸⁾

Josep Ivern. Mestre de cases altafullenc nascut l'any 1732. Quan tenia 33 anys va intervenir en un dictamen a requeriment de l'ajuntament de Torredembarra, juntament amb Josep Ferrer i Josep Batlle i Boronat. D'altra banda, també participà en la reunió de la confraria de Santa Magdalena el 28 de juny de 1761 sobre la construcció d'un quarter i pavellons per a oficials.⁽³⁹⁾

Probablement és el Josep Ivern, manobre, que fou regidor de l'ajuntament altafullenc els anys 1779, 1782 i 1785, i diputat l'any 1789.⁽⁴⁰⁾

Desconeixem si tenia cap parentiu amb Rafel Ivern i Ferrer, jove mestre de cases de la Pobla de Montornès que hem trobat documentat l'any 1787, i fill d'un altre mestre de cases d'aquesta mateixa població, anomenat Sebastià Ivern. També cal esmentar la poderosa família Ivern de mestres de cases i arquitectes, procedent de Vilafranca del Penedès i instal·lada a Barcelona els primers dècennis del segle XVIII, amb la qual es desconeix si tenia cap relació.⁽⁴¹⁾

Josep Vallvé, mestre de cases que arribà a sots-batlle de l'ajuntament d'Altafulla els anys 1785 i 1786.⁽⁴²⁾

Els Baldrich, una família altafullenca de ferrers

La família comença amb **Jaume Guardiola** (documentat entre 1704 i 1733), fill d'un ferrer de Valls anomenat Nadal Guardiola. Com que només va tenir una filla, el continuador de l'ofici fou el seu gendre Francesc Baldrich. Això no obstant, sabem que Jaume Guardiola fou un dels confreres de la confraria de Santa Maria Magdalena que contractà el retaule de la confraria a l'escultor Jacint Vila el 26 d'octubre de 1704, que va comprar un pati a Altafulla el 19 de març de 1705, que es va vendre una vinya del terme de Tamarit el 13 de gener de 1732 i que el 13 de juliol de 1733 cobrà per unes feines al molí del Pas.⁽⁴³⁾

37. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1785-1789, sig. 4414, capsa 18, Jeroni Cabanyes, f. 108-110 i AHT, notaria de Torredembarra, manual 1798-1799, sig. 4427, capsa 28, Jaume Barado i Sempau, f. 135.

38. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1765, sig. 4403, capsa 7, Jeroni Cabanyes, f. 192.

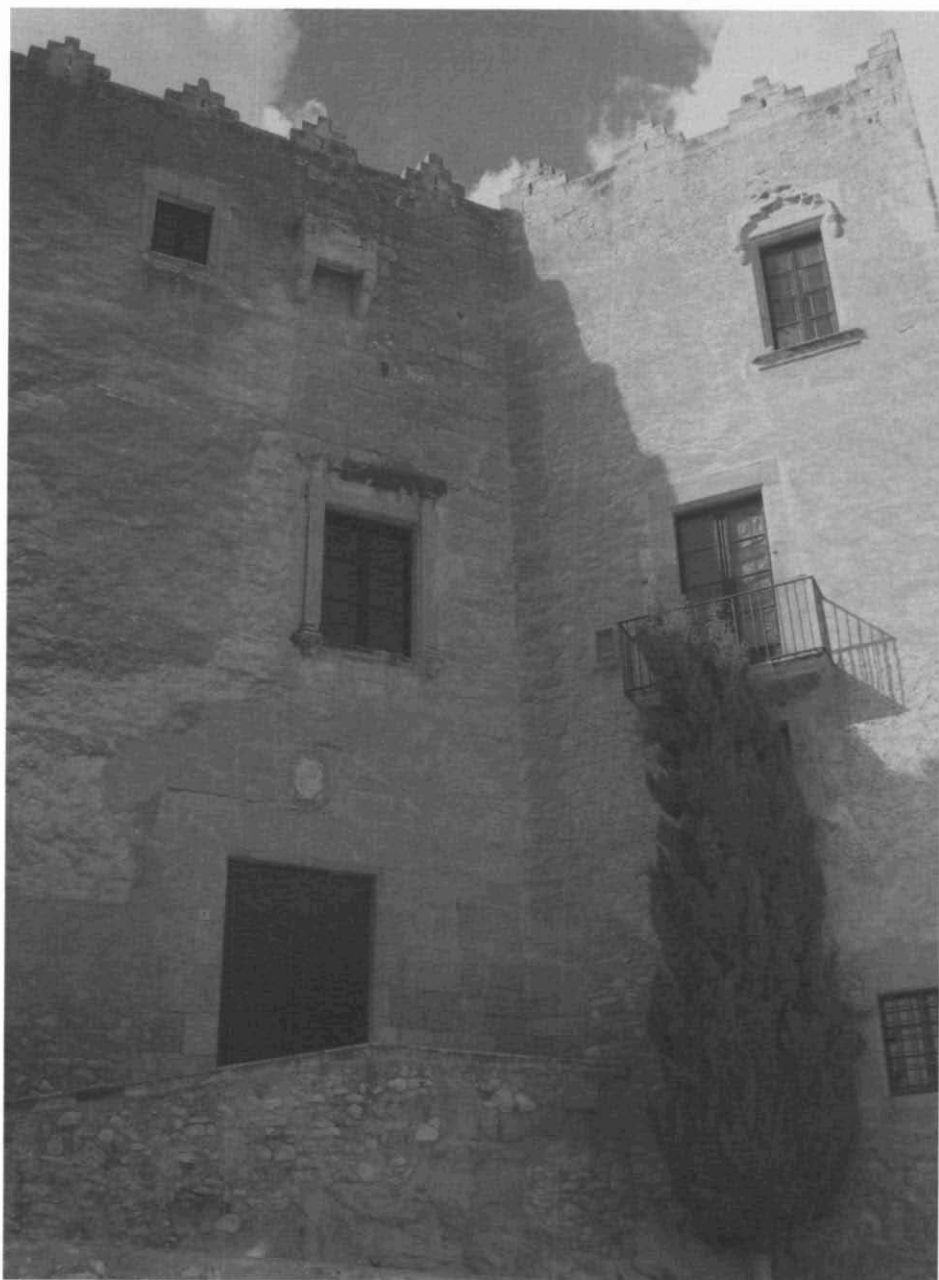
39. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1765, sig. 4403, capsa 7, Jeroni Cabanyes, f. 192 i AHT, notaria de Torredembarra, manual 1761, sig. 4400, capsa 4, Jeroni Cabanyes, f. 83.

40. Vegeu Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 33-37.

41. Per a més informació sobre aquesta família, vegeu Manuel ARRANZ HERRERO, *Mestres d'obres i fusters...*, p. 228-241.

42. Vegeu Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 35 i 36.

43. Vegeu AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 1-2 i 192-193; AHAT, manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, f. 200; i els documents 2 i 8 de l'Apèndix documental.

Vista actual del castell d'Altafulla. Durant el segle XVIII hi feren diverses feines de reparació o manteniment el mestre de cases altafullenc Bernat Batlle Rius, el ferrer altafullenc Francesc Baldrich, el fuster altafullenc Pere Clot Martí i el mestre de cases barceloní Francesc Català.

Francesc Baldrich, ferrer altafullenc i gendre de Jaume Guardiola, documentat gràcies a tres rebuts. Així, el 5 de maig de 1732 cobrà per unes feines a la premsa de Ferran i al molí del Pas; el 13 de juliol de 1733 per unes obres al castell d'Altafulla i també al molí del Pas; i, finalment, el 5 de setembre de 1736 per uns treballs al forn d'Altafulla i, de nou, al molí del Pas.⁽⁴⁴⁾

D'altra banda, fou un dels participants en la reunió de la confraria de Santa Magdalena el 28 de juny de 1761 a l'ajuntament d'Altafulla sobre la construcció d'un quarter i pavellons per a oficials. I, a més, va desenvolupar una intensa activitat política, ja que fou regidor de l'ajuntament d'Altafulla els anys 1743, 1752, 1761, 1764, 1767, 1770, 1773 i 1778, arribant a sots-batlle els anys 1775 i 1776 i, sobretot, a batlle els anys 1781 i 1782.⁽⁴⁵⁾

Pel que sembla, es va tornar a casar el 9 de gener de 1784 amb Maria Rius.⁽⁴⁶⁾

El seu fill, **Jaume Baldrich**, també ferrer, va seguir les passes paternes i fou regidor de l'ajuntament d'Altafulla els anys 1789 i 1800, a més de sots-batlle els anys 1794, 1797 i 1798.⁽⁴⁷⁾

Finalment, cal indicar l'existència de Josep Baldrich i Sadó, ferrer de la Riera documentat entre 1794 i 1797, de qui desconexem el parentiu amb els seus homònims altafullencs.

Els germans Clot, fusters altafullencs

Sebastià i Pere Clot i Martí eren fills de Macià Clot, pagès i moliner d'Altafulla. **Sebastià Clot i Martí** era el germà gran i el trobem documentat entre 1704 i 1747. Fou un dels confreres de la confraria de Santa Magdalena que contractà el retaule de la confraria l'any 1704 i també el regidor primer de l'ajuntament d'Altafulla de l'any 1722. Segons el seu testament, datat el 12 de febrer de 1747, estava emparentat amb els Besora, mestres de cases de Torredembarra.⁽⁴⁸⁾

Pere Clot i Martí era el germà petit i el tenim documentat entre 1710 i 1759. Va estar casat amb l'altafullenca Teresa Martí i Foguet i va tenir tres filles. Segons un inventari de 1759 vivia al carrer de Baix d'Altafulla. Professionalment, sabem que va cobrar per unes feines al castell d'Altafulla el 5 de maig de 1732 i que fou un dels testimonis del contracte d'aprenentatge de Francesc Vallès amb els dauradors Morales i signat el 28 de gener de 1734. En aquest darrer document Pere Clot ja consta com a mestre fuster.⁽⁴⁹⁾

44. Vegeu els documents 6, 9 i 12 de l'Apèndix documental.

45. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1761, sig. 4400, capsa 4, Jeroni Cabanyes, f. 83 i també Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle...*, p. 24-34.

46. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1785-1789, sig. 4414, capsa 18, Jeroni Cabanyes, f. 14-15.

47. Vegeu Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 37-41.

48. Vegeu el document 2 de l'Apèndix documental; AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 547-549; i també Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 19.

49. Vegeu el document 6 i 11 de l'Apèndix documental; AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 140-141; i també Albert BORONAT I RIMBAU; Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ: "Els habitatges de les classes populars altafullenques", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 8 (1984), p. 87.

Altres fusters altafullencs

Macià o Matias Besora, fuster documentat entre 1761 i 1777. Fou un dels confreres que participà en la reunió de la confraria de Santa Magdalena de l'any 1761 sobre la construcció d'un quarter i uns pavellons per a oficials, a més de formar part de l'ajuntament altafullenc com a quart regidor l'any 1768 i com a tercer regidor l'any 1777.⁽⁵⁰⁾

Desconeixem si tenia cap relació familiar amb els mestres de cases Besora de la vila de Torredembarra.

Marià Camps, fuster documentat entre 1781 i 1796, arran de la seva participació en l'ajuntament d'Altafulla com a regidor els anys 1781, 1788 i 1792, a més de síndic personer l'any 1796.⁽⁵¹⁾

Joan Camps, fuster documentat entre 1761 i 1798. Fou també un dels confreres que participà en la reunió de la confraria de Santa Magdalena de 1761 sobre la construcció d'un quarter i uns pavellons per a oficials, a més de formar part de l'ajuntament altafullenc com a regidor els anys 1771, 1775, 1779, 1788 i 1798, i com a síndic personer els anys 1784 i 1791.⁽⁵²⁾

Lluís Sunyer i Roig, fuster documentat a Altafulla entre 1761 i 1795. És fill de Joan Sunyer (fuster de la Riera) i pare de Francesc i Josep Sunyer i Baldrich, també fusters, si bé aquest darrer visqué a la ciutat de Tarragona. Ens consta que el seu nét Lluís Sunyer i Boada també fou fuster a Tarragona.

Pel que fa a la seva activitat professional, sabem que fou sagristà de la confraria de Santa Magdalena l'any 1761 i quart regidor de l'ajuntament altafullenc l'any 1774.⁽⁵³⁾

Probablement estava emparentat amb Francesc Sunyer (fuster de la Riera documentat l'any 1732) i amb Anton Sunyer i Virgili (fuster de la Riera documentat l'any 1793).

Francesc Colat i Marquès, daurador

Aquest daurador pertany a una família marinera altafullenca sense antecedents artístics. És fill del pescador Gabriel Colat i germà d'Antoni i Gabriel Colat i Marquès, ambdós mariners.⁽⁵⁴⁾ No disposem de dades professionals d'ell, tot i que molt probablement degué aprendre l'ofici a la pròpia vila d'Altafulla amb els pintors i dauradors Morales, tal com va succeir amb Francesc Vallès, fill

50. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1761, sig. 4400, capsa 4, Jeroni Cabanyes, f. 83 i Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 30 i 32.

51. Vegeu Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 34-39.

52. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1761, sig. 4400, capsa 4, Jeroni Cabanyes, f. 83 i Robert CASADEVALL I CAMPS, "L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII (1718-1800)", a *Estudis Altafullencs* (Altafulla), 6 (1982), p. 31-40.

53. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1761, sig. 4400, capsa 4, Jeroni Cabanyes, f. 83; AHT, notaria de Torredembarra, manual 1793-1797, sig. 4416, capsa 20, Josep Anton Cabanyes, f. 63-64; i Robert CASADEVALL I CAMPS, *L'ajuntament d'Altafulla durant el segle XVIII...*, p. 31.

54. Sobre aquesta família, vegeu Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *La gent de mar d'Altafulla (segle XVIII)*. Altafulla: Centre d'Estudis Altafullencs, 1993, p. 49-50.

d'uns pagesos de Tarragona, que signà el seu contracte d'aprenentatge precisament a Altafulla (vegeu el document 11 de l'apèndix documental).

Tanmateix sabem que es va casar en dues ocasions i que traslladà la seva residència a Torredembarra. Així el 9 de gener de 1752, quan encara era fadrí daurador, signà capítols matrimonials a Torredembarra amb Magdalena Blet i Clot, soltera i filla d'un cirurgià de Torredembarra. En aquesta vila es tornà a casar el 9 d'abril de 1765 amb Antònia Higarro i Pinyol. Aquest segon document especifica que Francesc Colat "de molts anys a esta part en la vila de la Torredembarra, Arquebisbat de Tarragona, residint".⁽⁵⁵⁾

CONCLUSIÓ

Com acabem de veure Altafulla experimentà un creixement urbanístic i demogràfic molt espectacular durant el segle XVIII, que possibilità l'aparició i desenvolupament de diverses famílies autòctones d'artesans de gran transcendència per a la història de la vila, com per exemple els mestres de cases Batlle o els ferrers Baldrich, un dels quals va arribar a ser batlle de la població en un parell d'ocasions. D'altra banda, també hem pogut observar les relacions que hi havia entre aquestes famílies, sovint de parentiu, tal com correspon a una societat tan jerarquitzada com la del segle XVIII i que basava l'economia en els tallers artesanals d'arrel familiar.

Tanmateix, des d'un punt de vista laboral, no hem trobat la participació d'aquestes famílies altafullenques en l'execució de les obres artístiques més rellevants del poble i només ens ha quedat constància documental de diverses feines de reforma o de manteniment al castell i al trull d'Altafulla, o bé al molí del Pas, per citar alguns exemples. Sembla, per tant, que de les obres importants només se n'ocuparen els artistes foranis, mentre que els locals s'encarregaren de les reparacions i del manteniment de les obres. Fins i tot, l'únic dels altafullencs que probablement s'acostà més al perfil "d'artista", acabà desplaçant-se a la vila veïna de Torredembarra, malgrat que en desconeixem les causes. Ens referim al daurador Francesc Colat i Marquès.

Això no obstant –i potser a causa de l'extraordinari creixement constructiu i de les noves necessitats de la vila–, no només els altafullencs s'encarregaren dels treballs de manteniment i reparació, també alguns mestres de cases forasters treballaren en tasques d'aquesta mena. Així, doncs, Francesc Català, mestre de cases barceloní resident a Vallmoll, contractà per l'elevada xifra de 450 lliures, 18 sous i 5 diners diverses feines de reparació al mas d'en Jové, al castell de Ferran, al forn de Tamarit, i al forn i castell d'Altafulla el 16 de setembre de 1736 (vegeu el document 13 de l'Apèndix documental) o bé Rafel Figuerola,

55. Vegeu AHT, notaria de Torredembarra, manual 1752, sig. 8780, capsa 27, Josep Sunyer i Sogas, f. 14-16 i AHT, Torredembarra, manual 1765, sig. 4403, capsa 7, Jeroni Cabanyes, f. 74-75.

mestre de cases de Torredembarra, el 3 de febrer de 1752 cobrà 88 lliures, 6 sous i 3 diners per unes obres al molí del Pas (vegeu el document 14 de l'Apèndix documental).

Pel que fa als salaris –tot i que no disposem de massa dades i, a més, cal precisar que estan força allunyades en el temps–, tampoc sembla que hi haguessin massa diferències entre els dels altafullencs i els dels forasters per a feines similars.

Així, per una banda, trobem a l'altafullenc Bernat Batlle, a qui prometeren pagar 15 sous per jornal de mestre de cases i 7 sous per un manobre l'any 1733 (vegeu el document 9 de l'Apèndix documental). Mentre que a la banda dels forans, hi ha els constructors de l'església parroquial de Sant Martí a qui es pagaren 12 sous per jornal de mestre de cases, 10 sous pel de fadrí i 8 sous pel de manobre l'any 1701 (vegeu el document 1 de l'Apèndix documental); o bé el mestre de cases barceloní Francesc Català, a qui li prometeren 6 sous per als manobres i 12 sous per al mestre de cases l'any 1736 (vegeu el document 13 de l'Apèndix documental) i, finalment, Rafel Figuerola de Torredembarra, a qui acordaren pagar 10 sous per jornal de mestre de cases l'any 1752 (vegeu el document 14 de l'Apèndix documental).

APÈNDIX DOCUMENTAL⁽⁵⁶⁾

1

1701, gener, 2, Altafulla

Marià Artigues, Josep Permini, Josep i Pau Gonsales, mestres de cases de la ciutat de Tarragona, contracten la construcció de la nova església parroquial d'Altafulla als jurats de la vila.

AHAT, manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, f. 3-4

Als dos dies del mes de jené de l'any 1701.

Sie notori a tothom com nosaltres Mariano Artigues, Joseph Permini, Joseph y Pau Gonsales, mestres de cases, tots de la ciutat de Tarragona, assí en la present vila de Altafulla de l'arquebisbat de dita ciutat de Tarragona presents, de nostron grat y certa ciència nos obligam y en bona fe prometem als magnífichs senyors Joan Lloberas en orde primer, Macià Clot en orde segon y Francesch Marquès en orde tercer, en lo present y corrent anys jurats de la pesent vila de Altafulla de dit arquebisbat assí presents, y lo cumú de dita vila representats, y a los successors en dit puesto y càrrech de jurats, construir, edificar, fer y obrar tota la obra de mestres de casas y manobres fadoredora en la casi nova isglésia de dita vila de Altafulla segons lo modo y forma que està dibuixada en una trassa ho dibuix feta per dit mestre Mariano Artigues y segons la tabba. En las quals trassa y tava fou lliurada dita obra al senyor Bernat Martí en la present vila domiciliat lo die 30 de agost de l'any pròxim passat 1700 en lo tarrat de la badia que és sobre la present isglésia, entenent-se emperò que lo portal mayó de dita isglésia no ha de ser segons dita trassa de mestre Mariano Artigues, ans bé a de ser segons la trassa que per dita obra feu mestre Joseph Suriano menor en la vila de Vilanova de Cubelles domiciliat, bisbat de Barcelona.

La qual obra prometen fer y donar acabada dins lo temps y termini de sis anys contadors des del present any inclusive en avant contadors, oferint-nos ara per entonces y entonces per ara deixar y donar dita obra y perfecció de ella a la censura y judicació de bons y experts mestres de cases.

56. Per identificar els arxius citats a l'apèndix, trobareu els següents acrònims: AHAT (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona) i AHT (Arxiu Històric de Tarragona).

La qual obra prometen fer y donar acabada per lo preu de dos-mil y vuyt-centes lliures, diem 2.800 lliures moneda barcelonesa, pagadores ab lo modo y forma especificada en dita tava, la qual és del tenor següent:

Tava del que se donarà al mestre que pendrà lo fer la isglésia de la present vila de Altafulla y la obligació que tindrà lo mestre en dita obra, diga y qui dir hi voldrà que a la dita més baixa se lliurarà y és com constan los capítols que se segueixen, feta lo die 30 de agost de 1700.

Primo, vol lo magnífich consell que lo mestre que pendrà la obra, se conformia en la trassa que aporta lo nunci en las mans.

Ítem, vol la vila donar al mestre que pendrà la obra, tota la manobra a peu de obra y la pedra que se aurà de pichà. Lo mestre que pendrà la obra tinga obligació de arrencar-la, y la vila la aportarà a peu de obra y la pedra a de ser de la pedra de la vila.

Ítem, que lo mestre que pendrà la obra tinga obligació de esgavellà la obra vella y la vila cuidarà de traure la runa.

Ítem, que los mestres han de donar la isglésia feta en espay de sis anys.

Ítem, que en lo de las pagas, se pagaran conforme aniran treballant. So és, a dotse sous per jornal los mestres, los fadrins a deu sous y los manobres a vuit sous.

Ítem, que la dita obra se lliurarà si plau al magnífich consell y jurats.

Ítem, als que pendran la obra se'ls donarà habitació de casa.

Ítem, que lo mestre que pendrà la obra tinga obligació de fer la portalada mayor conforme està trassada en la trassa de mestre Joseph Suriano, lo frontispici ha de ser de pedra busquina y a de ser perfilat, la O del fronsispici ha de ser de pedra picada.

Ítem, todas las cantonadas han de ser de pedra picada y las basas del cos de la isglésia.

Ítem, las mullures del campanà han de ser de pedra picada y també los vantanals y cantons.

Ítem, la mullura del cos de la isglésia a de ser de rajolas y guix, y també los ràfols o cornisas.

Ítem, vol la vila que la obra aya de quedar acabada ab tota perfecció, sens que la vila aya de gastar ningún jornal, ab los portals necessaris tant de sacristias com del fossà, y vidrieres si se auran de mudar, y púlpit, escalas y cor, y que la vila tinga a son alvedrió lo fer judicar la obra acabada que sia.

Ítem, vol la vila que, en quant a la aigua que lo mestre que quedarà en la obra, se cuidia de ella, mentres en las dos bassas y aya aigua, y quant en las dos bassas no y aya aigua y sia ocasió de que se aya de treballar en la dita obra, en tal cas la vila cuidarà de donar la aigua a peu de obra.

Ítem, que sempre y quant la vila tindrà recaptas per la dita obra y los mestres saran cridats, tingan obligació de venir a treballar en dita obra.

Ítem, vol la vila que en cas que la obra anàs atrassada, que se conegués que los mestres tinguessen més cobrat que no treballat, que en tal cas se'ls ayan de sersanà los jornals a dos sous per cada un jornal. Y si lo oficial tindrà més treballat, també que la vila li paguia més.

Ítem, vol la vila que los mestres a qui quedarà la obra, se obliguian uns per altres a escriptura de ters de béns, tan solament.

Ítem, donarà la vila fusta per a bastides, síndries, llibants, corriolas y torn, si és menester.

Ítem, que tingan obligació los mestres de fer una pica ho pila per a tenir la aigua beneïda de sinch palms y sis de alsada, de dos colors, so és: lo balustre negre, pichina y bassa de altre jaspi. Y també pila per a fons baptismals de jaspe ab mullura dalt y baix. Y que arrencadas las pedres, la vila les aige de portar a ses costes.

Ítem, que la vila donarà la argamassa pastada de primera vegada, y que lo paviment de la isglésia y capelles sie enrayolat de cairó, y lo presbiteri de pedra repicada.

Ítem, que la vila, als mestres y gent que ells tindran per la obra, los donarà doctor de franch per visitar-los, si estan malalts.

Llorens Roig, prevere, escrivà de la vila.

Per lo qual preu de dos mil y vuyt centes lliures moneda barcelonesa ab las pagas, temps y capitulacions sobre dites, prometem y en bona fe convenim nosaltres sobre dits Mariano Artigues, Joseph Permini, Joseph y Pau Gonsales, tots mestres de cases de dita ciutat de Tàrragona, fer construir y obrar dita isglésia segons la trassa feta per dit mestre Mariano Artigues, acceptat lo portal mayor que a de ser com està dit segons la trassa feta per mestre Joseph Suriano.

Tot lo qual prometem y nos obligam tenir, cumplir y inviolablement observar y guardar en obligació de y sobre tots nostros béns y de quiscú de nosaltres a soles, mobles y immobles, aguts y per aver, a hon se vulla que sien y en qualsevol espècie consistescan.

Y per mayor seguretat de les coses sobre dites donam en fidejussor nostre al senyor Bernat Martí en la present vila de Altafulla domiciliat, assí present y lo càrrech de fiansa acceptant.

Y lo sobre dit Bernat Martí admeto y accepto graciosament lo càrrech de fiansa, obligant-me a tenir, cumplir, guardar y inviolablement observar tot lo dalt promès y convengut per los dits quatre mestres de cases meus principals, tant ab ells com sens ells, ab los pactes, clàusules, preu, pagas y temps sobre dits, en obligació de y sobre tots meus béns.

Y així, tant nosaltres dits quatre principals com lo dit fidejussor, ho firmam y juram.

Y nosaltres, dits Joan Lloberas, Macià Clot y Francesch Marquès, en lo present any jurats de la present vila, en dit nom de jurats y lo comú de dita vila representant, inseguint y conformant-nos a la relació y determinació del consell de dita vila tingut als 6 de juny y 29 de setembre de l'any pròxim passat 1700, com consta en lo llibre de dita vila, prometem als sobre dits mestres principals y fidejussor tenir, cumplir, guardar y inviolablement observar-los tot lo dalt en nom de dita vila a ells promès, sens contradicció alguna en obligació de y sobre tots los rèddits, emoluments y arrendaments de dita vila y així en dit nom ho firmam y juram, etc. Fiat large, etc. Actum, etc.

Testes huius rei sunt: Joannes Vives et Llorens, habitator presentis ville, et Petrus Joannes Plana, agricola eiudem ville, ad hoc vocati et assumpti.

1704, octubre, 26, [Altafulla]

Jacint Vila, mestre escultor de Valls, contracta l'execució del retaule o altar de Santa Maria Magdalena als sagristans i part del confreres de la confraria de Santa Magdalena de la vila d'Altafulla.

AHAT, manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, f. 192

Sie notori a tothom com nosaltres Pau Rius, teixidó de lli, y Ramon Franquès, corder, sacristans en lo present any de la confraria de Santa Maria Magdalena en la isglésia de la present vila de Altafulla, Arquebisbat de Tarragona, fundada; Jaume Rius, sastre, Mariano Franquès, espardenyer, Pau Virgili, teixidó de lli, Nicolau Dorca, teixidó de lli, Joan Batlle, mestre de cases, Sebastià Clot, fuster, Jaume Guardiola, ferrer, Joseph Ximenes, espardenyer, Joseph Boronat, furner, Joseph Rovira, sastre, y Francisco Esteve, sabaté, tots confreres de dita confraria, com a mayor y més sana part, y més de dues parts lo comú de dita confraria representant, de part una. Y lo Hyacinto Vila, mestre escultor, habitant en la vila de Valls, Camp y Arquebisbat de Tarragona, de part altre.

Tots units y congregats en la sala de la badia de la present vila, les dues parts havem pactat, tractat y de comú consentiment concordat entre nosaltres les coses següents:

Primo, lo dit Hyacintho Vila per mi y los meus prometo a tots los sobre dits sacristans y confreres, fer y obrar un retaule ho altar de Santa Maria Magdalena, patrona de dita confraria, ab lo modo, forma, amplària y alsada que està posat y debuixat en la trassa ho dibuix que de present los ensenyo, oferint-me fer dita obra segons la part més dificultosa ho que y ha més treball de mon ofici. Prometent fer en lo padestral de dit altar una imatge de dita Santa Maria Magdalena de bulto, penitenta, ab la forma que en altre paper la ensenyo dibuixada, la qual feina de mon art ho ofici prometo fer per lo preu ho salari de cent quaranta lliures, dich 140 lliures moneda barcelonesa, pagadores ab lo modo y pagas següents: so és, ara de present sinquanta lliures, dich 50 lliures barceloneses, les quals confesso aver agudes y rebudes de dits senyors en diner contant realment y de fet en presència del notari i testimonis avall escrits. Les restants noranta lliures, ab quatre iguals pagas. La primera de las quals ha de ser de vint-y-dues lliures, deu sous, pagadores per lo die 26 de octubre de l'any primer vinent 1705, per lo qual die prometo tenir acabada dita obra y posat lo dit altar, y de dit die a un any me ayin acabada dita obra y posat lo dit altar, y de dit die a un any en semblant die 26 de octubre fins a tant sian pagades les sobre dites restants 90 lliures.

Ítem, en altre capítol avem tractat y concordat les dites parts que dits confreres y sacristans ayen de portar dita obra des de Valls assí a costas y despeses sues. Per lo qual treball prometo fer quatre candaleros de fusta blanchs per dita confraria de alsada de dos pams y mig ho segons demanarà la obra. Y per atèn-

drer y cumplir les coses sobre dites y quiscuna de elles ne obligo tots y sengles béns meus y dels meus, aguts y per aver, mobles y immobles, etc.

Ítem, en altre capítol tots nosaltres sobre dits sacristans y confreres de dita confraria acceptam la promesa dalt especificada a nosaltres en nom de dita confraria feta per lo sobre dit Hyacinto Vila, mestre escultó, assí present, prometent-li pagar la sobre dita quantitat restant de 90 lliures barceloneses ab les pagas dalt especificades.

Y per atèndrer, cumplir y inviolablement observar totes y sengles coses sobre dites, sens delació ni excusa alguna, ne obligam tots los béns, rèddits y emoluments de dita confraria de Santa Maria Magdalena, y en defecte de aquells tots nostros béns propis de nosaltres sobre dits sacristans y confreres presents y dels absents qui són Isidro Aomà y Llorens Alcalà, espardenyer. Lo qual acte de obligació y promesa de una a l'altre part fem mútua y recíprocament. Lo qual fem y fer entenem del millor modo y forma que dir y pensar se puga y de dret sia, ab totes les clàusules, renunciacions y submissions necessàries y convenients, llargament y així ho firmam y juram, etc. Fiat large. Actum, etc.

Los testimonis de les coses sobre dites són: Jaume Busquets, sabaté de la vila de la Torradenbarra, y Thomas Guasch, pasamaner de la vila de Munbrió del Camp de Tarragona, y tots del present arquebisbat.

3

1705, desembre, 23, Altafulla

Mossèn Gabriel Guardiola, prevere i rector d'Altafulla, explica que ha beneït l'església parroquial d'Altafulla i la seva campana major.

AHAT, manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, full solt, però a l'índex ressenyat al f. 208

En virtut de la sobre dita llicència⁽⁵⁷⁾ lo mossèn Gabriel Guardiola, prevere y rector de la present vila de Altafulla ha benehida la isglésia de dita vila, assistint-me en dita benedicció lo reverent mossèn Andreu Miró, prevere habitant en dita vila, la qual benedicció férem al matí del die quatre del mes de octubre de l'any mil set-cents y sinch.

En lo qual die quatre se acertava la primera dominica de octubre que's fa la festa del Roser. Y benehida la isglésia, trasladàrem la Reserva, y prenent lo vericle de ma forma gran ab ell y les demés petites dins lo globo, ab professó de la isglésia vella anàrem per tota la vila com lo die del Corpus, y tornant posàrem dita Reserva a la isglésia nova, y diguerem missa cantada en lo altar mayó, la qual cantí sens

57. El document està encapçalat per l'autorització o llicència de benedicció redactada en castellà i signada a Tarragona el setembre de 1705: "Por ésta damos licencia al rector de nuestra parroquial iglesia de Altafulla para que pueda bendecir la iglesia y campana de dicha vila. Tarragona. Septiembre, a 24 de 1705".

diaca y subdiaca per anar los consellers y poble molt desitjosos de semblant funció. Y no'ls puguí persuadir que aguardàrem dita benedicció per lo diumenge vinent per a escusar no foren en un mateix die la dedicació de dita isglésia y la festa del Rosé, y dient-los lo inconvenient se'n seguiria, respongueren que per Roma ho farien dispensar. No sé si'n faran. Lo que he vist además de las rúbriques y los he ensenyat, és lo dietari de l'any pasat 1704 en lo qual se troban les paraules següents: "In cathedrali vocat officium Santissime Rosarii quia non potest transferri" y consta ab un decret de la S. C. fet a 20 de maig de 1683. És en la croix número 283.

Los traguí la lligítima conseqüència dient si en la cathedral no pogueren dir missa ni ofici del Rosé per ser la festa de Sant Froylano de segona classe, quant menos se'n poria dir en esta vila suposant que tots los anys se acertara en dita primera dominica de octubre la festa de la dedicació de dita isglésia que és de primera classe ab octava (com penso fer-ne tots los anys que estaré en esta vila). No obstant això, muguts de algun ecclesiàstich poch rubricaire, volgueren se fés dita benedicció y per consegüent la translació.

En virtut de dita llicència benehí la campana grossa que dóna devant la isglésia en assistència de dit mossèn Andreu Miró y mossèn Llorens Roig, preveres, sa antevigília de Nadal de dit any 1705.

El rector de Nostra Iglesia Parroquial de Altafulla.

4

1710, novembre, 23, [Altafulla]

Joan Pau Ferrer, mestre daurador de Reus, domiciliat a la Selva del Camp, contracta el daurat del retaule de Sant Antoni de Pàdua de l'església parroquial d'Altafulla.

AHAT, manual 1700-1710, núm. 9, Gabriel Guardiola, f. 308

Die 23 del mes de novembre de 1710.

Sia notori a tothom com jo, Joan Pau Ferrer, mestre daurador de la vila de Reus, domiciliat en la vila de la Selva, Camp y Arquebisbat de Tarragona, gratis, etc. per mi y los meus, etc. prometo y me obligo a daurar lo retaule o altar de Sant Antoni de Pàdua ab les imatges y march, segons y conforme estil y art de daurador, y donar de la obra per feta y ben acabada per lo die de Sant Antoni de Pàdua del mes de juny del següent any 1711, la qual obra prometo fer en dit temps y per lo preu de quatre-centes sinquantia lliures. De cent lliures, de present y de contant. Y a mitja feina, cent lliures per la segona paga. La tercera, de cent lliures, acabada tota la dita feina. La quarta, de cent lliures, per lo die de dit Sant Antoni de Pàdua de l'any 1712. Y la quinta y última paga, de sinquantia lliures, per lo die de Sant Antoni de Pàdua de l'any 1713, a compliment de dites 450 lliures. Tot lo qual promet cumplir, tenir y inviolablement observar en obligació de y sobre tots meus béns mobles y immobles, aguts y per haver, etc.

Y jo, Joan Solé, clavari de dita confraria y síndich, vuy per estes coses especialment elegit per lo capítol de dita confraria, en dit nom de síndich, prometo pagar y satisfer dita quantitat en ditas pagas a dit mestre Joan Pau Ferrer per lo preu de dita obra de daurar dit altar y imatges y march. Y per atèndrer y cumplir lo sobre dit, obligo tots los béns, rèddits y emoluments de dita confraria de Sant Antoni de Pàdua.

Y lo dit mestre Joan Pau Ferrer, daurador, de una, y jo, Joan Solé, de altra, en dit nom renunciem a tota y qualsevol lley, dret canònich y civil, ús, rahó y consentint a dites coses, repugnant y a nosaltres ajudant de qualsevol modo, la qual obligació fem y fer entenem del millor modo y forma que dir y pensar se puga y de dret sia, ab totes les demás renunciacions, submissions y clàusules necessàries y convenients llargament. Y així ho firmam y juram, etc. Fiat large, etc. Actum, etc.

Testimonis són: Miquel Molas, fadrí pagès, y Joseph Marquès, dit mancebo pescadó. Tots de la present vila de Altafulla.

Marge dret:

Die 14 del mes de juny 1711 fonch cancel·lada y anul·lada y delincada la present obligació de consentiment, voluntat y en presència de les parts, qui són dits mestre Pau Ferré, daurador, y Joan Soler, clavari y síndich, per mi mossèn Gabriel Guardiola, rector y notari de la present vila.

Presents per testimonis: Macià Clot y Joan Gallart. Tots de Altafulla.

5

1731, setembre, 2, [Altafulla]

Joan Guivarnau, mestre minador de Vila-rodona, i Bernat Batlle, mestre de cases d'Altafulla, cobren 61 lliures i 3 sous de part de l'administrador de la marquesa de Tamarit per la construcció de quatre sitges a la botiga del castell d'Altafulla.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 164

Dia dos de setembre de l'any 1731.

Nosaltres, Joan Guivarnau, mestre minador de la vila de Vilarodona, Bisbat de Barcelona, y Bernat Batlle, mestre de cases de la vila de Altafulla, gratis, etc. confessam, a saber, lo dit Guivarnau haver agut y rebut del senyor don Miquel de la Torra, domiciliat en Barcelona, administrador de la casa y béns que foren de la quondam il·lustre senyora marquesa de Tamarit, per mans del senyor Ramon Franquès, arrendatari dels delmes de la dita vila de Altafulla, pagant de diner propi y de orde de aquell la quantitat de cinquanta-y-una lliura, vuyt sous; dich 51 lliures, 8 sous barceloneses.

Y ditas són per lo preu fet de fer y novament construir dins la botiga del castell de Altafulla quatre sitjas contenint la capacitat de establir en ellas las quantitats de grans següents: en la primera, cent trenta-y-quatre quartals, dos

cortans; en la segona, cent xexanta-y-vuyt quartals; en la tercera, setanta quartals y en la última y quarta.

Bernat Batlle confessa haver aquests, rebut del dit senyor administrador y per mans del dit arrendetari, pagant així mateix de diner propi la quantitat de nou lliuras, quinze sous, y foren per las cosas següents:

Primo, per fer quatre bocas de sitjas ab los taps y assentar ditas bocas, set lliuras, sis sous. Més, per sis quarteras de guix, quinse sous. Més, per quatre anelles ab sos ferros, una lliura, catorze sous.

Que juntas las partidas fan suma de xexanta-y-una lliuras, tres sous, quals confessam los sobre dits haver rebut del dit Franquès, arrendetari, ab diner constant a nostras llibres voluntats y antes de la fetxa del present instrument. Y per ço, renunciant a la excepció de dit diner, fem y firmam la present àpoca de rebuda, prometent no demanar cosa per rahó de las ditas obras, ans bé donar-nos per contents y plenament satisfets del millor modo y forma que dit se puga y de dret sia, ab las demés renunciacions y clàusules necessàries y conveniens, y així o firmam y juram. Actum, etc.

Testes sunt: lo reverent pare fra Ramon Coll, religiós de la Trinitat, y Joseph Clot, escolà de la present vila.

6

1732, maig, 5, [Altafulla]

Pere Clot, fuster d'Altafulla, Bernat Batlle, mestre de cases d'Altafulla, Francesc Baldrich, ferrer d'Altafulla, Jaume Boronat, moliner del molí del Pas, Josep Boronat, pagès de la Riera, Francesc Sunyer, fuster de la Riera, i Andreu Soler, mestre de molins de la Buella, cobren 64 lliures, 11 sous i 6 diners de part de l'administrador de la marquesa de Tamarit per diverses feines al castell i trull d'Altafulla, a la premsa de Ferran, al molí del Pas i al trull d'Ardenya.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 219

Dia sinch de maig de 1732.

Nosaltres Pere Clot, fuster, Bernat Batlle, mestre de cases, y Francisco Baldrich, ferrer, tots de Altafulla, Jaume Boronat, moliner del molí del Pas del terme de Tamarit, Joseph Boronat, pagès del lloch de la Riera, Francisco Sunyer, fuster del dit lloch de la Riera, y Andreu Soler, mestre de molins, habitant en lo molí de la Buella, tots del Camp y Arquebisbat de Tarragona, de nostra gràcia confessam havem rebut del senyor Ramon Franquès, arrendador dels delmes de Altafulla y baronia de Tamarit, la quantitat de sexanta-y-quatre lliuras, onse sous y sis diners; diem 64 lliures, 11 sous, 6 diners barceloneses, rebudas en las respectives quantitats y per las cosas baix individualment expresadas en lo compte que se segueix ab expressió dels testimonis que entrevingueren en la forma de quiscun de aquells.

Primo, lo dit Pere Clot per fer uns enserats nous y compòndrer algunas finestras del castell de Altafulla: 2 lliuras, 18 sous.

Ítem, Bernat Batlle per adobar y refer la muralla del trull del senyor de Altafulla: 4 lliures, 16 sous.

Ítem, per picar la sota mola del rodet de la premsa: 1 lliura, 8 sous.

Testes sunt: Francisco Baldrich, ferrer, y Jaume Boronat, moliner.

Ítem, Francisco Baldrich per dos faixas de ferro per la giba de la premsa y dos perns, y altre faixa per las verges de la dita premsa y altres dos perns, tot de pes de tres arrobas y deu lliuras ferro, y per dits ad obs de altres perns fets en la dita premsa de Ferran: 10 lliures, 18 sous, 6 diners.

Ítem, lo dit Baldrich per diferents gastos del molí dit del Pas: 5 lliures, 8 sous.

Testes sunt: los dits Andreu Soler y Jaume Boronat, moliner.

Ítem, Jaume Boronat per compòndrer la resclosa y clourer y tancar diferents rompiments de la sèquia, que junts importan 6 lliures, 13 sous.

Testes sunt: Francisco Baldrich y Andreu Soler.

Ítem, Josep Boronat per refer las parets del trull de Ardenya y calsar un coll ferro en dit trull: 7 lliures, 18 sous.

Testes sunt: lo pare senyor fra Ramon Coll y Rafel Camps, trobats en Altafulla.

Ítem, Andreu Soler per arrodonir una mola y adobar altre mola rompuda, y per tres quarteres guix de valor 8 sous, importa junt 7 lliures, 8 sous.

Testes sunt: los dits Francisco Baldrich y Jaume Boronat.

Ítem, Francisco Sunyer per fer una femella nova y renovar un caragol de la premsa del mitg, adobar la premsa del racó y renovar las copadellas de totas las premsas: 17 lliures, 1 sou.

Testes sunt: Joseph Fuguet, pagès, y Joseph Comas, pescador de Altafulla.

Que junts fa suma de 64 lliuras, 11 sous, 6 diners, que confessam haver rebut del dit Franquès antes de la fecha y juram, etc.

7

1732, setembre, 5, [Altafulla]

Pau Morales, daurador de Valls, contracta als administradors de la confraria de Sant Isidre el daurat i estofat de l'altar i frontal de Sant Isidre de l'església parroquial d'Altafulla.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 232-233

5 de setembre de 1732.

Jo, Pau Morales, dorador de la vila de Valls del Camp y Arquebisbat de Tarragona, me obligo a dorar y estufar lo altar y frontal de Sant Isidro de la parroquial iglesia de la present vila de Altafulla ab sas imatges, columnas y demás de dit altar, des de dalt fins al sòcol, y a compòndrer lo sòcol de color de jaspe y or en las parts que segons lo art se requerirà.

Dita, emperò, obligació fas y fer entench per lo preu de sinch-centas trenta lliuras, dich 530 lliures barceloneses pagadoras, a saber, dos-centas lliuras en lo temps se donarà principi a la obra que Déu volent serà als primers dias del mes de novembre del present y corrent any. Ítem, cent lliures, dich 100 lliures barceloneses, pagadoras en lo dia de Sant Isidro als quinze de maig de l'any mil set-cents trenta-y-tres, per al qual temps prometo tenir feta la meytat de dita obra. Ítem, altres cent lliures, dich 100 lliures barceloneses, pagadoras en semblant dia de Sant Isidro de l'any mil set-cents trenta-y-quatre, per al qual temps prometo tenir concluida la dita obra. Y las restants cent y trenta lliuras, a complement de ditas 530 lliuras, pagadoras en semblant dia de Sant Isidro de l'any mil set-cents trenta-y-sis, qual obra prometo donar completa y per feta dins dit termini y ab lo modo sobre dit, ab tota aquella perfecció que demana lo art y ab los cabals bons, tot a judici y censura de pèrits y experts en dit art.

Ab pacte, emperò, que los infrascrits administradors degan donar-me en la dita vila per mi y ma família habitació de casa franca, y qui sia bagatges per anar y venir, portar y retornar los trastes, mobles y alhajas des de Valls a la present vila y des de aquesta a Valls.

I ab los dits pactes prometo tenir y cumplir totas y sengles cosas sobre ditas baix obligació de tots mos béns mobles.

Y nosaltres Josep Plana y Solsona, Batlle, Josep Foguet, Olaguer Galtell y Pere Soler, electos adminastradors de la dita obra per los confreres de Sant Isidro, com de dita elecció consta ab acte rebut en dias deu y quinze de agost del present any, prometem pagar ab las pagas sobre ditas al dit Morales las sobre ditas 530 lliures barceloneses, y cumplir ab los pactes sobre dits.

Y ab dits pactes y pagas prometen així dit Pau Morales, com los administradors sobre dits, tenir lo dit contracte per firma y agradable, y contra aquell no fer ni venir per via, causa ni manera alguna baix obligació de sos propis béns, de tots y de cada un en particular, mutuo et in solidum de dits, així Pau Morales de una, com de dits administradors de altre part. Y los dits administradors en dit nom obligam los béns dels confreres de dita confraria com an tenint facultat per assò dels mateixos. I així ho firman y juran llargament, etc. Actum, etc.

Testimonis són: Rafel Camps, marxant, y Salvador Perera, vidrier, trobats en Altafulla.

Marge f. 232v

Die decima octava augusti fuit cancellatum presenti instrumentum de voluntate partium per me Petrum Vernies, presbiterum et rectorem ville de Altafulla.

Presentibus pro testibus: Antonio Vernies, arumatario villa Turrisedenbarra, et Joanne Roig, scholari deventi in presenti villa de Altafulla.

1733, gener, 28, [Altafulla]

Pau Morales, daurador de Valls, reconeix haver rebut 200 lliures barceloneses com a primera paga pel daurat i estofat de l'altar i frontal de Sant Isidre de l'església parroquial d'Altafulla.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 246

Dia 28 de janer de 1733.

Jo, Pau Morales, dorador de la vila de Valls de l'arquebisbat de Tarragona, gratis, etc. confesso y en bona fe regonesch haver hagut y rebut dels senyors Soler, Batlle, Olaguer Gatell, Joseph Foguet y Joseph Plana y Solsona, administradors de la obra de l'altar de Sant Isidro, que és dorar y estufar, per los confreres de la confraria de Sant Isidro fundada en lo dit altar de la parròquia de la present vila de Altafulla, com de dita facultat y elecció consta ab acte rebut en poder meu en la present comuna dia, mes y any en aquell contenguts, la quantitat de dos-centas lliuras, dich 200 lliures barceloneses, quals confesso haver rebut dels dits administradors per mans del dit Pere Soler, altre de aquells en diner contant en presència del notari y testimonis baix escrits, quals són y serveixen per la primera paga que de semblant quantitat devian fer los dits en dit nom de administradors conforme està pactat en lo acte de la capitulació de dita obra, així mateix en poder meu rebut.

Y per çò renunciant, fas y firmo la present àpocha de rebuda, prometent no demanar cosa per rahó de la dita primera paga y així ho firmo y juro, etc. Actum, etc.

Testes sunt: lo doctor y canonge Phelip Soler y lo doctor en medicina Joseph Comajuncosa en la present vila.

1733, juliol, 13, Altafulla

Bernat Batlle, mestre de cases d'Altafulla, Francesc Baldrich, ferrer d'Altafulla, i Jaume Boronat, moliner del molí del Pas, cobren 43 lliures, 16 sous i 2 diners de part de l'administrador de la marquesa de Tamarit per diverses feines al castell d'Altafulla i al molí del Pas.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 269-270

Dia 13 de juliol de 1733.

Sapiant quants esta carta de pago veuran y llegiran com nosaltres Bernat Batlle, mestre de cases de Altafulla, Francisco Baldrich, ferrer de la mateixa vila, y Jaume Boronat, moliner del molí del Pas del terme y parròquia de Tamarit, de nostre grat y certa ciència confessam y otorgam al senyor don Miquel de la Torre y Mollinedo en la ciutat de Barcelona resident, com a procurador ab llibre y ge-

neral administració que és del senyor don Joseph de Godar de la vila y cort de Madrit y contador per sa magestat dels llibres de la contaduria major de la ordre de Alcàntara, en nom de administrador general de la casa y negocis de la molt il·lustre senyora marquesa de Tamarit diffunta, encara que aussent, que ab diner contant realment y de fet a nostra voluntat y satisfacció havem rebut de dit senyor don Miquel de la Torre, com a procurador sobre dit, per mans de Ramon Franquès, negociant de Altafulla, pagant per lo dit senyor don Miquel en dit nom de procurador y de part del preu de l'arrendament a dit Franquès fet dels delmes y demés drets a la dita casa de la molt il·lustre senyora marquesa de Tamarit pertanyents dels llochs y termes de la baronia de Tamarit quaranta-y-tres lliures, setze sous y dos diners, dich 43 lliures, 16 sous, 2 moneda barcelonesa, rebudas per las cosas baix individualment expressadas en lo compta que segueix.

Primo, per adobar lo castell de Altafulla. Tres-centas rajolas: 1 lliura, 8 sous; tres quarteras guix: 7 sous, 7 diners; per calcs: 1 lliura; mans del mestre de cases: quinze sous; y un manobre: set sous. Junt fa: 3 lliures, 17 sous, 7 diners.

Més, per una clau nova y adobar un pany: 5 sous.

Més, per adobar lo forn bo. Rajolots: quinze sous y mig; per ports de dits rajolots: tres sous; per tragar terra: una lliura, un sou; per sal: quatre sous; y per un manobre: set sous. Junt són: 2 lliures, 10 sous, 6 diners.

Més, a Miquel Gatell per fer adobar la paret de la casa del senyor: una lliura, un sou; dich 1 lliura, 1 sou.

Més, per un marxapeu per la porta falsa del castell y ports, assentar-ho y adobar la era del senyor: 2 lliures, 10 sous.

Per calcs y rajolas, y ports de dita calcs y rajolas, y tragar grava per la dita era del senyor: 3 lliuras.

Més lo dit Jaume, moliner, per cent-y-dotze pals a 1 sou, que importan 5 lliuras, 12 sous; per vint-y-un jornal y mitg a 6 sous, importan 6 lliuras, 9 sous, que ha servit per una trencada de rech y resclosa al molí. Junt fa: 12 lliures, 1 sou.

Més, per posar la palanca y quadrear-la: 1 lliura, 1 sou, 6 diners.

Més, per adobar lo cacau del dit molí y per dos quarteras de guix, sinch sous. Junt fa: 6 lliures, 2 sous, 6 diners.

Més, Jaume Guardiola, ferrer, per calçar lo coll ferro del molí: quatre lliuras. Més per la cua de la tanca: vuyt sous. Més per la cadena de la palanca: tres lliuras, dinou sous y quatre diners. Més, per un mall: una lliura, un sou. Més per tatxes, per la boixa: quatre sous. Per vint-y-set claus dinals, y sis claus de palar: sis sous. Més per bullir lo cap gros del mall: tres sous. Més per adobar lo pany de la porta major y la balda: sinch sous. Per un pern per la premsa: una lliura, dos sous. Que junt importa: 11 lliuras, 8 sous, 4 diners.

Més, per salari y paper sellat: 11 diners, 3 sous.

Las quals totas sobre ditas partidas juntas fan summa de quaranta-y-tres lliuras, setze sous y dos diners; dich 43 lliures, 16 sous, 2 diners.

Y així, renunciant a la excepció de la non numerata peccunia, lley de la prova y altres del cas en testimoni de veritat, la present carta de pago ottorgam y juram en mà y poder del notari baix escrit a lo que essent presents los infrascrits

testimonis han affirmat y jurat mútuament a Déu nostre senyor y a sos quatre sants evangelis en mà y poder del notari baix escrit, que lo que ells y cada un de per si han treballat és veritat y que importa las sobre ditas quantitats, y que han cobrat respectue aquellas. Y així mateix que las ditas obras són necessàries per la conservació de las sobra ditas cosas.

Totas las quals cosas han jurat cada un dels sobre dits en particular en presència dels testimonis baix escrits.

Fonch fet lo present instrument en Altafulla en dia, mes y any sobre dits.

Testimonis són: lo doctor en medicina Joseph Comajuncosa y Geroni Vernies, estudiant, habitants en Altafulla.

10

1733, agost, 28, [Altafulla]

Pau Morales, daurador de Valls, reconeix haver rebut 100 lliures barceloneses com a segona paga pel daurat i estofat de l'altar i frontal de Sant Isidre de l'església parroquial d'Altafulla.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 274

Dia vint-y-vuyt de agost de 1733.

Pau Morales, dorador de la vila de Valls, del Camp y Arquebisbat de Tarragona, gratis, etc. confessa y en veritat regoneix haver hagut y rebut de Pere Soler, altre dels administradors de la obra de l'altar de Sant Isidro de la parroquial de Altafulla, la quantitat de cent lliuras, dich 100 lliures barceloneses. Y són per la segona paga y a bon compte del preu y import de dorar lo dit altar de Sant Isidro, qual quantitat confessa haver rebut del dit en dit nom de administrador a sas llibres voluntats en diner contant antes de la fecha del present instrument. Y per çò, renunciant, fa y firma la present àpocha de rebuda, proment, y així ho firma y jura. Actum, etc.

Testimonis són: Joseph Sagarra, cirurgià, y Joan Soler y Gallart, negociant. Tots de Altafulla.

11

1734, gener, 28, [Altafulla]

Pau i Francesc Morales, dauradors de Valls, pare i fill, accepten a Francesc Vallès, fill de Francesc i Úrsula Vallès, pagesos de Tarragona, com a aprenent.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 294-295

Dia vint-y-vuit del mes de janer de 1734.

Nosaltres, Francisco Vallès y Úrsula Vallès, cònjuges pagesos de Tarragona, considerant ésser obligació dels pares procurar y donar offici, e o posar en empleo als fills, segons y conforme la inclinació natural de aquells, y vehent que

Francisco Vallès, fill comú a nosaltres sobre dits, té la inclinació de apèndrer de dorador, per çò nosaltres Pau y Francisco Morales, doradors, pare y fill de la vila de Valls, los dos y quiscú de nosaltres insolidum nos obligam a ensenyar al dit Francisco Vallès lo dorar, acolorir y pintar, y en lo que consisteix lo art, y nosaltres dits sabem y acostumam treballar, en lo espay y termini de sis anys contadors del dia quince de janer del present any, y finiran als catorze dias de janer de l'any mil set-cents quaranta ab los pactes, emperò següents:

Primo, que los dits y quiscú de ells a solas se obligan a mantenir de menjar y beurer bé, y decentment en sanitat al dit Vallès aprenent, servint aquell ab fidelitat y legalitat y procurant lo útil de nosaltres dits Morales.

Més, ab pacte que en cas lo dit fes vagas per fuga o altre causa culpable, en semblants casos dega refer dos dias per un. Y en lo cas de fuga, estigan obligats los dits sos pares, com ab lo present se obligan, a pagar y refer un real per dia de tot lo primer any. Y en semblant cas, donan y concedeixen los dits cònjuges Vallès, pares, la facultat y autoritat als dits Morales. Y quiscú de ells a solas de fer parar la feyna y aportar-se'n al dit Vallès aprenent de qualsevol part y lloch a hont estiga. En lo cas, emperò, de fer lo dit aprenent vagas per causa de malaltia solament estiga obligat a refer ditas vagas dia per dia.

Més, ab pacte que quant lo dit Vallès aprenent, tinga la edat de pagar lo personal, degan los dits Vallès pares pagar per lo dit son fill.

Y ab los dits pactes prometen las dos parts mútuament tenir lo dit contracte per ferm y agradable, y no rescindir aquell. Y per assò tenir y cumplir, obliga la una part a la altre tots sos béns mobles e immobles, etc. Y així ho firman y juran, etc. Actum, etc.

Testimonis són: Geroni Vernies, estudiant, y Pere Clot, mestre fuster, de la present vila de Altafulla.

12

1736, setembre, 5, [Altafulla]

Francesc Baldrich, ferrer d'Altafulla, cobra 10 lliures de part de l'administrador del marquès de Tamarit per diverses feines al forn d'Altafulla, al molí del Pas i a les premeses de Ferran.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 452-453

Dia sinch de setembre de l'any 1736.

Francisco Baldrich, ferrer de la present vila de Altafulla, de l'arquebisbat de Tarragona, gratis, etc. firma àpocha a Joan Soler y Gallart, arrendatari dels delmes, drets, etc. de l'il·lustre marquès de Tamarit de la quantitat de deu lliuras, dich 10 lliures barceloneses, y són per las cosas següents:

Primo, per adobar la tanca del forn de Altafulla: dos lliuras, dos sous.

Més, per dos gafas per la escala de la casa del forn de Altafulla y dotse claus: deu reals.

Més, per dos golfos de porta de cambra y un pontet per la mateixa casa del forn: deu sous y sis diners.

Més, per calçar un coll ferro per la mola del molí del Pas: quatre lliuras.

Més, per adobar lo ferro de la tanca del molí: dotse sous.

Més, per dos sèrcols y dos falcas de pes nou lliuras per dit molí: una lliura, dos sous y sis diners.

Més, per sinquanta claus dinals: sis sous.

Més, per quatre claus per la tanca de dit molí: dos sous.

Més, per un ferro per lo cap de la barra del rodet de las premsas de Ferran: sis sous.

Que junt fa suma de deu lliuras barceloneses, quals confessa haver rebut del dit Joan Soler y Gallart, arrendatari, a sas llibres voluntats antes de la fecha de la present. Y per çò renunciant, etc. firma la present àpocha de rebuda y jura, etc. Actum, etc.

Testimonis són: lo doctor Bernat Hortet y Geroni Vernies, estudiant habitant en Altafulla.

13

1736, setembre, 16, [Altafulla]

Francesc Català, mestre de cases de Barcelona resident a Vallmoll, cobra 450 lliures, 18 sous i 5 diners de part de l'administrador del marquès de Tamarit per diverses feines al mas d'en Jové, al castell de Ferran, al forn de Tamarit, i al forn i castell d'Altafulla.

AHAT, manual 1727-1754, núm. 5, Fra Andreu Aspal, f. 453-454

Dia setse de setembre de 1736.

Francisco Cathalà, mestre de cases de Barcelona, al present habitant en la vila de Vallmoll, del Camp y Arquebisbat de Tarragona, gratis, etc. firma àpocha a Joan Soler y Gallart, arrendatari dels delmes y demás drets pertanyents a l'il·lustre marquès de Tamarit en la vila y terme de Altafulla, Tamarit, per la quantitat de quatre-centas sinquanta-y-sis lliuras, divuyt sous y sinch diners. Y són per las cosas que van expressadas en lo compte següent.

Primo, 241 quarteras y mitja de cals a 2 sous, 8 diners quartera: 32 lliuras, 14 sous.

Més, per 235 quarteras guix a 2 sous, 6 diners quartera: 29 lliures, 7 sous, 6 diners.

Més, per 750 rejolots a 11 sous lo cent: 4 lliures, 2 sous, 6 diners.

Més, per 4.000 rejolas primas a 7 sous lo cent: 14 lliures.

Més, per 400 teulas a 14 sous lo cent: 2 lliures, 16 sous.

Més, per 10 teulas grossas a 8 diners quiscuna: 6 sous, 8 diners.

Més, per 27 tovas per lo forn del mas d'en Jové a 8 diners: 18 sous.

Més, per 9 càrregas de trossos a 2 sous la càrrega: 18 sous.

Més, per pedras compradas per la paret de Ferran: 1 lliura, 4 sous.

Més, per adobar una finestra al castell de Ferran: 1 lliura.
 Més, per quadrejar tres albas per bigas: 1 lliura, 11 sous.
 Més, per portar una biga al forn de Altafulla: 1 lliura, 6 sous.
 Més, per dotse frontissas, quatre panys, quatre golfos per finestres y portas per lo mas d'en Jové y forn de Altafulla: 4 lliures, 3 sous.
 Més, per dos finestres y una porta de cambra per lo forn de Altafulla: 4 lliures.
 Més, per una porta per las bassas de la premsa: 18 sous.
 Més, per dos portas y dos finestres per lo mas d'en Jové: 5 lliures, 6 sous.
 Més, per adobar una finestra al castell de Altafulla: 1 lliura, 14 sous.
 Més, per dos espadellas per la premsa: 1 lliura.
 Més, per nou lliuras plom per los rodets de la premsa: 1 lliura, 1 sou.
 Més, per mitja fanega de sal per lo forn de Altafulla: 1 lliura, 12 sous, 6 diners.
 Més, per uns barrals nous y adobs dels vells de la premsa: 1 lliura, 15 sous.
 Més, per portar los dos parols de la Torradenbarra a la premsa: 1 lliura, 1 sou.
 Més, per setze cayrats per lo forn de Tamarit: 5 lliures, 13 sous.
 Més, per tres pedras per la boca del forn del mas d'en Jové: 1 lliura, 1 sou.
 Més, per sis quarteras batum per la sisterna del mas d'en Jové a 1 lliura, 4 sous: 7 lliures, 4 sous.
 Més, per 247 jornals de manobres a 6 sous: 74 lliures, 2 sous.
 Més, per 133 jornals de averias y hòmens a 12 sous: 79 lliures, 16 sous.
 Més, per 288 jornals del dit mestre de cases a 12 sous: 172 lliures, 16 sous.
 Més, per quatre pedras per la bassa del molí: 16 sous.
 Més, per lo salari de la àpocha y paper sellat: 2 lliures, 12 sous, 3 diners.
 Suma: 456 lliures, 18 sous, 5 diners.

Les quals quatre-centas sinquanta-y-sis lliuras, divuyt sous y sinch diners moneda barcelonesa, jura y afirma que han servit per las cosas expressadas en lo dit compte y que lo dit Joan Soler y Gallart, arrendatari, ha pagat ab diner con- tant realment y de fet, y que està content y satisfet, y així ho jura, etc. Actum, etc. Fiat large, etc.

Testimonis són: lo doctor en medicina Bernat Hortet y Geroni Vernies, estudiant, habitants en Altafulla.

14

1752, febrer, 13, Torredembarra

Rafel Figuerola, mestre de cases de Torredembarra, cobra 88 lliures, 6 sous i 3 diners de part de l'administrador de la marquesa de Tamarit per obres al molí del Pas.

AHT, manual 1752, Josep Sunyer i Sogas, 8780, caps 27, f. 47
 cc

Die decima tertia mensis februarii anno a nativitate Domini millesimo septingentesimo quinquagesimo secundo in villa Turrindenbarra, Archidio- cesis Tarraconensis.

Jo, Raphael Figarola, magister domorum villa Turrisdenbarra, Archidio-
cesis Tarraconensis, gratis et ex mea certa sciencia confiteor et recognosco vobis
reverendo Josepho Antonio Jaumar, presbitero in villa de Altafulla, dictis archidio-
cesis residenti licet absenti et tanquam presenti, quod modo infrascripto ac vestri
procuratori domini dompni Raymundo de Ponsich, in civitate Barchinone domi-
ciliati, administratoris generalis domus et negotiorum illustris et deffuncta
marchionisa de Tamarit, dedistis et solvistis mihi octuaginta octo libras, sex so-
lidos et tres denarios barchinonenses. Et sunt pro consimilibus per me expensis de
ordine vero proffato nomine in operibus necessariis per me factis in molendino
dicto del Pas de pertinentiis eiusdem domus et negotiorum. Quoquidem opere
continetur in memoriali de super confecto quod est tenoris sequentis:

Memorial del que jo, Rafel Figarola, he gastat y expendit per fer lo tresta-
lladó y paret de la síquia del molí del Pas que caygué en una vinguda del riu en
lo mes de dezembre pròxim passat.

Primo, per deu jornals de arrencar pedra a rahó de sis sous lo jornal: val
tres lliuras.

Ítem, per cent-y-dos quarteras de cals, a rahó de tres sous y sis la quartera:
val diset lliures, diset sous.

Ítem, per un jornal de fer la bassa per posar dita cals: sis sous.

Ítem, per amarrar dita cals: tres sous y nou.

Ítem, per nou jornals de pastar-la: dos lliuras, catorze sous.

Ítem, per sinch dias ha treballat un home y un matxo, y un minyó y un
burro per treginar arena: dos lliuras, vuyt sous.

Ítem, per vint-y-un jornals se han posat per traure la runa, terra y fer los
funaments: vuyt lliuras, catorze sous.

Ítem, per tretze dias han treballat un home, un matxo, un minyó y un
burro en treginar la argamassa, a rahó de divuyt sous y sis lo die: val dotze lliuras
y sis diners.

Ítem, per onze jornals de un minyó per buscar rebles, una lliura tretze
sous.

Ítem, per trenta y set jornals del mestre de casas a deu sous lo jornal: val
divuyt lliuras, deu sous.

Ítem, per quaranta-sis jornals de manobre: val tretze lliuras, setze sous.

Ítem, per vuyt dias se ha tingut un home ab dos matxos per treginar pe-
dras a divuyt sous per dia: val set lliuras, quatre sous.

Quod pre incertum memoriale adverso medio juramento quod in animam
meam extrajudicialiter presto et in eo contenta vere esse juro et omnia in dicto
memoriale expressa fuerunt per me posita et inmissa in operibus dictis molen-
dini. Modus vero solutionis dictarum octuaginta octo librarum, sex solidorum
et trium denariorum talis fuit et est quoniam illas a vobis habui et recepi iam
alias ante presentis firmam. Et deo renunciando, etc. dicte pecunie non nume-
ratis, non habitatis et non recepis, etc. non esse et in veritate non consistere
dolo malo et in factum actioni hanc in de facio vobis apocham de recepto in
fidem et testimonium premissorum. Actum ut supra.

Testes sunt: Andreas Garcia, scriptor, et Josephus Ivern, juvenis magister domorum, ambos de ville Turrindenbarra. Et dictus confi veni quem ego notari infrascripti assero cognoscere, firmavit manu propria.

Rafel Figarola.

Apud me, Josephum Sunyer et Sogas, notarium